

Economisch-Statistische Berichten

Wat is de C.O.P.?

★

Mr K. P. van der Mandele

To co-operate with the inevitable

★

Mr H. F. van Leeuwen

Belasting of lening

★

De minder-ontwikkelde gebieden in de
Verenigde Naties

★

Drs A. Batenburg

De publieke kapitaalmarkt in 1953

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1915

WOENSDAG 17 FEBRUARI 1954

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPUISTRAAT 172

AMSTERDAM

Safeloketten

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Gevestigd te

's-Gravenhage

**COLLECTIEVE
PERSONEELVERZEKERINGEN**

*Speciale combinaties voor
Directieverzekeringen*

ADMINISTRATIEKANTOOR TE DORDRECHT
BELLEVUESTRAAT 2 — TELEF. 01850-5345

Een symbool

van veiligheid!

**KAPITAALVERZEKERING MET
UITGEBREIDE RISICODEKKING**

Zonder premieverhoging:

- * **Dubbele uitkering**
bij overlijden tengevolge van een ongeval
- * **Extra uitkering**
bij overlijden na langdurige ziekte

Medeverzekering van het inval-
diteitsrisico op zeer billijke voor-
waarden.

Uitsluitend bij de

**ZWITSERSCHE MAATSCHAPPIJ
VAN LEVENSVZERKERING EN LIJFRENT**

HERENGRACHT 500 - AMSTERDAM-C. - TEL. 37171

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Voor onze rubriek **„Vacatures”**

verwijzen wij U naar pagina's 139 en 140

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van
redenen te weigeren.

Wat is de C.O.P.?

De Stichting Contactgroep Opvoering Productiviteit, die half September 1950 de gang naar de notaris maakte, maar in feite voordien al enige tijd onofficieel aan het werk was, kijkt op twee punten nogal af van vele andere stichtingen. In de eerste plaats is bij de doelstelling niet te hoog gegrepen, en in de tweede plaats zijn er steeds fondsen beschikbaar geweest om met enthousiasme te kunnen blijven werken. De Stichtingsakte spreekt alleen maar van het *propageren* „van de verhoging van de productiviteit van het economisch leven in Nederland” als algemeen doel van de C.O.P., en pretendeert dus niet die productiviteit zelf omhoog te willen helpen. Ook het bijzondere doel, dat in deze akte wordt omschreven, is rustig gesteld en concreet, nl. de mogelijkheden, die de technische bijstand in het kader van het Marshallplan biedt, zoveel mogelijk aan de gehele Nederlandse industrie en landbouw ten goede te laten komen.

De belangrijkste voorwaarde voor welslagen — die van de samenwerking van alle belanghebbenden — is van het begin af aan vervuld geweest. Onder de leiding van Ir W. H. van Leeuwen hebben de centrale organisaties van werkgevers en werknemers naast vertegenwoordigers van de Overheid en van deskundigen-organisaties, van de stichtingsdatum af hun aandeel in het werk geleverd. Industrie en landbouw, middenstand en sinds kort ook de groot-handel, research en efficiency-deskundigheid: het gehele economisch leven leverde representanten.

En nu de werkwijze. Zowel voor de algemene als voor de bijzondere — „technische bijstands” — doelstelling is één principe aangehouden: niets zelf doen, wat anderen zich tot hun speciale taak rekenen. Bij het levendig ontwikkelde Nederlandse organisatieleven betekende de uitvoering van dit principe al een grote winst aan productiviteit voor de Contactgroep. Een tweede beginsel is steeds geweest: als eigen activiteiten alleen datgene entameren, wat op korte termijn resultaat zal kunnen opleveren. Voor het werk op lange termijn werden enkele aparte Werkgroepen geformeerd.

De Werkgroep Technisch Filmcentrum — eind Januari 1954 een op zichzelf staande Stichting geworden — ging zich met de audio-visuele middelen ten dienste van het

bedrijfsleven en het technisch onderwijs occuperen; de Werkgroep Typebeperking werd de kern voor de industrieën, die zich van de onnodige variëteiten in hun productenassortiment willen ontdoen, en de Werkgroep Productiviteitsmeting en -vergelijking stelde de bedrijfsvergelijkende metingen in een aantal bedrijfstakken met succes aan de orde.

Ongetwijfeld is het „technische bijstands”-werk een sterke stimulans geweest. Ver over de honderd studiereizen — vóór het eind van dit jaar zal het aantal door de C.O.P. uitgegeven studierapporten de honderd gepasseerd zijn! —, vele bezoeken en maandenlange detachering van buitenlandse deskundigen, de organisatie van ondernemersconferenties; van een vraag- en antwoorddienst, de verspreiding van technische literatuur — de vele en velerlei activiteiten, voortvloeiend uit de „technische bijstand”, hebben overal hun sporen nagelaten. Sporen, die weer terug te vinden zijn in de publicaties van de C.O.P.

Ook de voorlichting stelt zich nl. geheel op de basis van de praktijk. Geen theorie komt men tegen in de algemene brochures en pamfletten, in het maandelijks mededelingenblad „Productiviteitsnieuws” of in het onregelmatig verschijnende „C.O.P.-Bulletin” (beide periodieken gratis verkrijgbaar). Er is in die voorlichting bovendien een duidelijk decentraliserende tendentie te bespeuren. Van de algemene productiviteitsdagen naar de bijzondere — over speciale onderwerpen en voor bepaalde bedrijfstakken —, van de populaire brochures via een drijvende tentoonstelling „Alle hens aan dek”, die 2 jaar lang de industriële centra in Noord, Oost, Zuid en West heeft bevaren, naar de campagne, zoals die in ieder bedrijf te voeren is („200.000.000 dode guldens”, het veiligheids campagneboek, is daar het eerste voorbeeld van).

Na het stadium van de op de bedrijfsleiding gerichte voorlichting en na de algemene popularisering is thans de fase van de verbijzondering op het individuele bedrijf — de plaats waar leiding en uitvoerenden tezamen die productiviteit zullen moeten zien te verbeteren — aangebroken.

's-Gravenhage.

Drs G. VAN DER MEY.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Wat is de C.O.P., door Drs G. van der Mey	123	nationale de la Belgique 1948 - 1951, bespr. door Dr Ph. J. Idenburg	136
To co-operate with the inevitable, door Mr K. P. van der Mandele	125	Prof. Dr L. Erhard: Deutschlands Rückkehr zum Weltmarkt, bespr. door Dr J. Wemelsfelder	136
Belasting of lening, door Mr H. F. van Leeuwen . .	127	Mededelingen voor economen	137
De minder-ontwikkelde gebieden in de Verenigde Naties	129	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet . .	137
De publieke kapitaalmarkt in 1953, door Drs A. Batenburg	132	Statistieken:	
Ingezonden stuk:		Emissies in 1953	138
Investerings in de textielindustrie, door W. Kats, met naschrift van Drs H. C. Bos	135	Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	139
Boekbesprekingen:		Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	139
Le Groupe d'Etudes de la Comptabilité Nationale: Premiers éléments d'une comptabilité		Werkloosheid in Nederland	139

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Mr K. P. VAN DER MANDELE, To co-operate with the inevitable.

Oost en West zijn zich volkomen bewust, dat Duitsland, resp. het Duitse industriële potentieel onmisbaar is voor het winnen van de vrede en hierom wordt nu een verbeterd strijd gevoerd. De overeenkomst van Potsdam bevatte een clause, die 25 pCt van de opbrengst van het Roergebied aan de Russen toekende. De productie lag toen zodanig terneer, dat de overeengekomen 25 pCt eerder een wissel op een onzekere toekomst leken dan een onmiddellijk realiseerbare waarde. Deze wissel wordt nu echter door de Russen gepresenteerd. Op de conferentie te Berlijn zal misschien een compromis over de clause van Potsdam tot stand komen, wat de Duitse industrie zelf graag zou willen, omdat zij het enorme Sino-Russische afzetgebied niet kan missen. Het Westen moet zijn activiteiten over de gehele wereld spreiden. Dit proces is al lang aan de gang, maar het is nog verre van een doelbewust of gecoördineerd plan. Schrijver somt vervolgens enige mogelijkheden dienaangaande op, wat het Westen moet doen bij de verschillende doeleinden die het Oosten wil bereiken.

Mr H. F. VAN LEEUWEN, Belasting of lening.

In de laatste jaren heeft men in Nederland niet alleen alle lopende uitgaven uit belastingen gedekt, doch daaruit ook de zaken van blijvend nut bekostigd. Wanneer daarenboven nog belangrijke bedragen worden besteed voor aflossing van staatsschuld, vindt ook uit dezen hoofde vermogensvorming door de Overheid plaats. De vraag is dan ook actueel geworden in hoeverre andere financieringswijzen tot belastingverlaging kunnen leiden. Wil men het al of niet brengen op „buitengewoon II” tot het criterium maken of voor uitgaven al of niet geleend zal mogen of moeten worden, dan zal allereerst de rentabiliteit, zij het een indirecte, scherp als criterium moeten worden genomen. In de tweede plaats zal invoering van een afschrijvingssysteem onder ogen moeten worden gezien, indien men op verantwoorde wijze wil bepalen, hoever men met financiering van nieuwe werken uit leningen mag gaan. Afschrijving op de verschillende onderdelen van het staatsvermogen zal systematisch per begrotingshoofdstuk moeten geschieden. Voor zover het staatsvermogen intact blijft door besteding voor vernieuwing van afschrijvingsbedragen, welke ten laste der diverse begrotingshoofdstukken zouden zijn te brengen, kan het volume van de binnenlandse schuld op het bestaande peil blijven.

De minder-ontwikkelde gebieden in de Verenigde Naties.

Het vraagstuk van de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden heeft in het centrum van de belangstelling van de Verenigde Naties gestaan tijdens haar laatste vergadering te New York van 15 September 1953 - 10 December 1953. De behandelde onderwerpen hebben in hoofdzaak betrekking op de technische en financiële bijstand aan de minder-ontwikkelde gebieden. Voor de technische bijstand wordt jaarlijks een begroting opgesteld. Ten aanzien van de financiële bijstand werden tijdens de jongste vergadering van de Verenigde Naties twee onderwerpen aangevoerd, nl. het vraagstuk van de instelling van een speciaal fonds, dat ten doel heeft op gemakkelijke voorwaarden leningen of schenkingen te geven en het vraagstuk van de oprichting van een inter-

nationale financieringsmaatschappij met de bedoeling risicodragend kapitaal beschikbaar te stellen. Het speciale ontwikkelingsfonds, de SUNFED, heeft tot doel niet-commerciële projecten in de minder-ontwikkelde gebieden, zoals het aanleggen van wegen en irrigatiewerken, te financieren. De financieringsmaatschappij, de I.F.C., richt zich op commerciële objecten, waarvoor investeringskapitaal benodigd is. Schrijver gaat in op de debatten betreffende deze instellingen.

Drs A. BATENBURG, De publieke kapitaalmarkt in 1953.

Voor het derde achtereenvolgende jaar heeft het overgrote deel van de emissies, waarop de inschrijving werd opgesteld, betrekking gehad op leningen uitgegeven door de Staat, de lagere publiekrechtelijke lichamen en de overheidsbedrijven. Het bedrag dat aan emissies van het bedrijfsleven werd geplaatst was weer minimaal. Vrijwel alle netto-investeringen van de industrie zijn gefinancierd uit ingehouden winst of door aantrekking van vreemde middelen. Het structureel tekort aan risicodragende middelen kon in 1953 wegens het uitblijven van een belangrijke vraag van het bedrijfsleven naar dit soort middelen weinig blijken; een uitzondering moet hierbij worden gemaakt voor de grote conversie-operatie van de Koninklijke. Schrijver maakt vervolgens melding van de daling van de rentevoet. Door het veelvuldig toegepaste systeem van de voorfinanciering door de banken hebben de institutionele beleggers over hun inschrijvingen gemiddeld $\frac{1}{4}$ pCt meer rente kunnen maken dan op grond van de emissievoorwaarden bij directe inschrijving mogelijk zou zijn geweest. Schrijver acht de kans aanwezig dat het stelsel van de voorfinanciering wordt bedreigd. Vervolgens schenkt hij aandacht aan de buitenlandse belangstelling voor Nederlandse fondsen en de uitbreiding van het internationale karakter van de Amsterdamse effectenbeurs. De omzet op de beurs lag aanzienlijk hoger dan in voorgaande jaren.

— SOMMAIRE —

Mr K. P. VAN DER MANDELE, To co-operate with the inevitable.

L'auteur analyse l'opposition entre l'Est et l'Ouest, par suite de la conférence de Berlin.

Mr H. F. VAN LEEUWEN, Impôt ou emprunt.

L'auteur recherche dans quelle mesure des modes de financement autres que l'impôt peuvent permettre de diminuer les charges fiscales. Il souligne que la rentabilité même indirecte, doit être examinée à la loupe, en cas d'emprunt. En outre, il estime souhaitable la mise en oeuvre d'un programme d'amortissements.

Les territoires sous-développés et les Nations-Unies.

L'auteur relate les débats, qui ont eu lieu durant la récente assemblée des Nations-Unies, au sujet de l'assistance technique et financière aux territoires sous-développés.

Drs A. BATENBURG, Le marché public des capitaux en 1953.

L'auteur passe en revue les événements qui se sont déroulés en 1953, sur le marché public des capitaux, aux Pays-Bas.

To co-operate with the inevitable

Naar aanleiding van mijn Nieuwjaarsrede voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam, welke in het eerste nummer van Januari van dit blad werd afgedrukt, zijn verschillende opmerkingen gemaakt, vooral over de vraag of een samenwerking met de Sovjet-Unie wel of niet gewenst, wel of niet mogelijk is, en zo ja, om welke principiële reden deze dan aanvaard dient te worden. Ik meen hierop geen beter antwoord te kunnen geven dan de levensregel van een oude negerbediende aan te halen, die volgens hem op *samenwerking* met het *onvermijdelijke* berustte.

In „The Economist” van 25 Januari 1954 staat een uittreksel uit een artikel van hetzelfde blad van 21 Januari 1854, dus van honderd jaar geleden, onder de titel „Britain and Russia”, waarvan wij enige zinsneden weergeven.

„In the first place, the two nations are radically different and unharmonious in race. Individualism is our characteristic; the absence of it, is theirs. We are essentially and strongly European. They are to a great degree Orientals and Asiatics. We are passionately fond of freedom; they are above all things submissive and loyal to established power. There is no likelihood that they and we will ever be ranged side by side in the cause of constitutional rights. On the contrary, Russian ideas of politics are the very reverse of ours; Russian influence will always be exercised in an opposite direction to ours. Russia by right of birth, principle and creed, is the apostle and bulwark of European despotism; Great Britain, by inherent taste, by hereditary tradition, by the baptism of her past history, is the preacher and defender of European liberty. Our missions are discrepant and intrinsically hostile. . . .

Thus, however friendly and tranquil may be our political relations with Russia, the ideas, the predilections, the destinies of the two nations condemn them to a perpetual, though it may be a peaceful antagonism. . . .”

Hoewel o.i. deze regels ook vandaag geschreven zouden kunnen zijn, zijn de omstandigheden voor Engeland en de rest van Europa fundamenteel veranderd, zodat het de moeite waard is na te gaan, wat „peaceful antagonism” in 1854 betekende en in 1954 zou kunnen betekenen.

In 1854 was Groot-Brittannië op het hoogtepunt van zijn macht en kon bij alle geschillen, waarbij het direct of indirect betrokken was, de Pax Britannica opleggen. De erkenning van een „peaceful antagonism” tussen Groot-Brittannië en Rusland betekende toen in feite niet veel meer dan het constateren en accepteren van een totaal verschillende levenshouding, wat echter de Engelsen niet kon verhinderen om onverstoort door te gaan, om de wereld volgens *hun* inzichten in evenwicht te houden.

In 1922 heeft Lenin een zelfde soort „peaceful antagonism” verkondigd; maar ook de Sovjet-Unie ging en gaat onverstoort door om haar invloedssfeer uit te breiden en de wereld naar haar hand te zetten.

Op het eerste gezicht lijkt het dus, alsof de rollen eenvoudig omgekeerd zijn met alle consequenties daarvan. Dit zou echter een al te simplistische voorstelling van zaken zijn, waarop wij straks nader zullen ingaan.

„Wat willen de Russen?”. Dat is de vraag, die allen beheerst en niet alleen het Westerse kamp, maar hoogst waarschijnlijk ook de satellietlanden en vermoedelijk ook China.

„Machtsuitbreiding” is het algemeen gangbare antwoord, dat echter niemand kan bevredigen, omdat ten slotte sedert mensenheugenis iedere grootheid — individueel of collectief — willens en wetens of nolens volens op alle gebieden van het leven macht en invloed uitoefend heeft. Hieraan is niets veranderd. Veranderd zijn alleen de middelen en ook het doel der machtsuitbreiding, en in dit verband is het van belang om er zich rekenschap van te geven, of de Sovjet-Unie bij machte zal zijn om aan de wereld uiteindelijk een „Pax Sovietica” op te leg-

gen, zoals Engeland dit in de laatste eeuwen heeft weten te doen.

Dat dit in de bedoeling der Russen ligt, is al lang duidelijk. Het middel, dat zij daarvoor denken te gebruiken, is hun groot vredesoffensief.

Zo paradoxaal het ook moge klinken, dit vredesoffensief is een ongeëvenaard wapen der Russen in de koude oorlog, want het appeleert niet alleen aan hun eigen volkeren, maar tevens aan de grote massa der gehele overige wereld, die bij een gewapend conflict steeds het zwaarst wordt getroffen, terwijl daarentegen de koude oorlog in de eerste plaats een bepaalde groep „kapitalisten” schaadt.

Alleen zó is het te verklaren, dat de koude oorlog de meeste mensen „koud” laat en dat de angst en de druk zienderogen verdwijnen, zodra de zekerheid veld wint, dat de Russen niet op een derde wereldoorlog aansturen.

„Waarom zijn de Russen dan zo bang voor het optreden van Duitsland in de E.D.G. en waarom aanvaarden zij niet het door Amerika en Engeland voorgestelde non-agressie-pact?”, zal men wellicht vragen.

Onzes inziens beschouwen de Russen de E.D.G. in de eerste plaats niet als een militair verbond, maar als een strategisch-economische alliantie, die het Westen in staat moet stellen met behulp van Duitsland de koude oorlog te winnen; een vrees die niet ongerechtvaardigd is en die door vele Fransen gedeeld wordt. Ook de Fransen zijn bij een totstandkoming van de E.D.G. minder bang dat de Duitsers in geval van een oorlog de leiding zullen nemen, dan dat zij al in vreedstijd hun bondgenoten overvleugelen en beheersen.

Hoe dit ook zij, Oost en West zijn zich volkomen bewust, dat Duitsland, resp. het Duitse industriële potentieel een onmisbare „asset” voor het winnen van de vrede is en hierom wordt nu een verbeterd strijd gevoerd, al is het dan ook onder het motto van „vrije verkiezingen — E.D.G. — Verenigd Duitsland — geneutraliseerd Duitsland — terug naar Potsdam” en wat nog meer.

Willen wij weten wie bij dit touwtrekken de grotere kans maakt, dan moeten wij eerst nagaan wat de partijen uiteindelijk willen, want gemeenplaatsen zoals „overwinning van het communisme” of „een vrije wereld” zijn eerder middelen tot een doel dan doeleinden in zichzelf.

Wij behoeven hier niet te herhalen, dat de wereld een algehele structuurverandering ondergaat; dat het koloniale of semi-koloniale tijdperk tot het verleden behoort en dat nieuwe machtsgroeperingen aan het ontstaan zijn, die wij functionele imperia of functionele gemeenschappen zouden willen noemen, naar gelang van de wijze, waarop zij tot stand zullen komen.

Wat Hitler alleen vaag voor ogen zweefde, heeft de Sovjet-Unie na de tweede wereldoorlog, toen zij eenmaal de leiding over tal van Oosteuropese landen verkreeg, met man en macht doorgezet. De economie van alle satellietstaten werd met geweld op Moskou afgestemd en ook de verdragen met Rood-China en de plannen voor Oost-Duitsland laten duidelijk zien, dat het Oosterse blok als een *organisch geheel* uiteindelijk moet functioneren; wat in feite betekent, dat de productie van het gehele blok op elkaar is ingesteld. Wat men aanvankelijk met meedogenloze dictatuur moest doordrijven, hoopt men op de duur in een vanzelf werkende „Commonwealth” te kunnen omzetten.

In het Westen ontbreekt tot nu toe een dergelijk plan, met uitzondering van het Britse Rijk, dat op het ogenblik eveneens aan een nieuwe phase van zijn ontwikkeling bezig is.

De veroveringen van de Puriteinen werden geconsolideerd in het Britse imperium, dat op de ideologie der Tories gegrondvest was. Geleidelijk veranderde deze structuur in een „British Commonwealth of Nations”, dat een levensgemeenschap werd, waarin de meest verschillende territoria onderling economisch verbonden waren en een gezamenlijke welvaartssfeer vormden.

In de laatste jaren breekt zich echter een nieuwe gedachte baan, die in het Colombo-plan, in de „Operation Commonwealth” en op de laatste Commonwealth-conferenties steeds nadrukkelijker naar voren gebracht wordt, namelijk: een functioneel plan, dat de ontwikkeling en de productie van de delen *bewust en vrijwillig* op het geheel afstemt, zodat de nieuwe welvaartssfeer niet door munteenheid, beschermende rechten en voorkeurstarieven in stand gehouden zal worden, maar door een *functionele decentralisatie en een organische specialisatie*.

Men zou dus kunnen menen, dat Rusland en Engeland feitelijk hetzelfde willen, maar weer als vanouds in „a peaceful antagonism” verzeild geraakt zijn. Dit is o.i. alleen gedeeltelijk juist. Een gemeenschappelijke deler bestaat alleen in zoverre als beide partijen opperbest begrijpen, dat de Duitse productie, mits strategisch ingezet (d.w.z. of à la Russe of à l'Anglaise), oneindig veel tot de verwezenlijking van hun plannen kan bijdragen.

En daarmee keren wij weer tot het uitgangspunt terug, d.w.z. tot de overeenkomst van Potsdam, waarvan de bepalingen over de productie van het Roergebied nooit nageleefd zijn, wij laten in het midden door wie.

In 1946 waren beide partijen echter zó druk in de weer met de ontmanteling, de deconcentratie, de dekartellisatie, het overbrengen van gehele fabriekscomplexen met werkrachten en al naar eigen land, het overnemen van handelsmerken en patenten enz. enz., dat weinig aandacht aan de clausule van Potsdam geschonken werd, die 25 pCt van de opbrengst van het Roergebied aan de Russen toekende.

Bovendien lag de productie toen zó terneer, dat de overeengekomen 25 pCt eerder een wissel op een onzekere toekomst leken dan een onmiddellijk realiseerbare waarde. Deze wissel wordt nu echter door de Russen gepresenteerd, die, indien hij gehonoreerd moet worden, een oneindig veel groter oorlogsbuit is, dan de Sovjet-Unie in haar stoutste dromen ooit had kunnen vermoeden.

Niet alleen, dat West-Duitsland zich in een verrassend snel tempo hersteld heeft, maar ook zijn er in het Westen tal van nieuwe fabrieken verzezen, die vroeger in de Oostzone en rondom Berlijn waren (men denke alleen aan Siemens, A.E.G., Telefunken, Zeiss-Ikon, enz.), zodat men met enige overdrijving zou kunnen zeggen, dat Pruisen naar Rheinland-Westfalen overgeheveld is: 25 pCt van de opbrengst van het Roergebied komt dus min of meer neer op 25 pCt van de opbrengst van *geheel* Duitsland. Geen wonder, dat de heer Molotov beminlijk glimlacht, want de traditionele meesters van het schaaakspel weten, dat zij het Westen in *deze* ronde mat gezet hebben.

Of Duitsland voorgoed *politiek* in tweeën gesplitst zal blijven, of dat het politiek verenigd zal worden, dat stellig niet op deze conferentie worden uitgemaakt. Hoogstens zal een compromis over de clausule van Potsdam tot stand komen, wat de Duitse industrie zelf graag zou willen, omdat zij het enorme Sino-Russische afzetgebied niet kan missen. Daarmede rijst onmiddellijk een vraag, die zich

iedere fabrikant van kapitaalgoederen beslist zal stellen, of al gesteld heeft: „Wordt het Amerikaanse embargo op strategische goederen daardoor niet zinloos?”, want Rusland zal zich niet met consumptiegoederen uit Duitsland tevreden stellen, maar juist machinerieën en fabrieksinstallaties eisen, die tot nu toe onder de Battle-Act vielen.

Bezien wij de Russisch-Westerse tegenstelling eens van de economisch-politieke kant, dan lijkt deze niet zo ingewikkeld als menigeen zou denken, vooropgesteld, dat de tegenstanders met dezelfde wapens slag leveren. Niet dat het zó gaat als in geval van de wereldkampioen boksen en de wereldkampioen tennissen, waar door een beminlijke dame de vraag gesteld wordt: „Wie is nu de betere speler van die twee?”

Indien Berlijn de opheldering brengt welk spel nu feitelijk gespeeld wordt — een economisch-politiek of een strategisch-militair — dan mag deze conferentie al een succes genoemd worden. Maar dan moeten wij ook de moed hebben het onvermijdelijke te aanvaarden en toe te geven, dat deze ronde door de Russen gewonnen is.

Wie echter meent, dat daardoor het Westen vernietigend verslagen is, heeft het bij het verkeerde eind. Integendeel. Misschien gaan ons juist door deze tijdelijke nederlaag de ogen open, waar onze kansen op uiteindelijke overwinning liggen.

Wij hebben in tal van vroegere artikelen in dit blad en elders er op gewezen, dat Europa als aardrijkskundig begrip niet met onze geestelijke, culturele, politieke en economische aspiraties overeenkomt en thans, nu het Westen tot de helft van ons continent beperkt is, zullen wij onze activiteiten meer dan ooit over de gehele wereld moeten spreiden. Dit proces is al lang aan de gang, maar het is nog verre van een doelbewust of gecoördineerd plan en omdat dit zo is, lijkt het soms meer op een „sauve qui peut” of op een vissen in troebel water dan op de inleiding van een nieuwe Westerse ontwikkelingsphase.

Indien de Russische „challenge” hierop neer komt, dat de Sovjet-Unie een reusachtig functioneel imperium van de Elbe tot aan de Pacific gaat opbouwen, dan moet onze „response” een over de gehele wereld verspreide functionele *levensgemeenschap* zijn.

Indien Rusland de Duitse productie hiervoor wil inschakelen, dan moeten wij de spreiding van de Duitse industrie en de oprichting van Duitse of gemengde bedrijven in onze onderontwikkelde gebieden bevorderen.

Indien de Sovjet-Unie de „onderdrukte” volkeren door middel van het communisme van de voorgedij van het Westen wil bevrijden, dan moeten wij hen door onze „know-how” *functioneel onafhankelijk* van iedereen maken.

Indien de landen achter het IJzeren Gordijn werkelijk met het Westen willen samenwerken, met wederzijds respect voor de verschillende levenshoudingen, dan zijn er mogelijkheden genoeg, zoals bijvoorbeeld de grote transcontinentale waterweg Rijn-Donau, de O.E.E.C., de atoomenergie, om maar enige te noemen, zodat wij in plaats van een „peaceful antagonism” over de *gehele linie* op *verschillende punten* tot een synthese kunnen komen, die hen en ons niet minder zullen maken.

Ten slotte zou ik de vraag willen stellen, of de hierboven voor het Westen aangegeven mogelijkheden alleen wensdromen lijken, of dat er aanwijzingen zijn, dat het Westen zich al in deze richting beweegt. Onzes inziens ontbreekt ons alleen nog een duidelijke economische nederlaag, om ons *bewust* de weg te doen inslaan, die wij al lang tastend zoeken:

Uit Londen komt het plan voor een Westers handels-

consortium, bestaande uit kooplieden, industriëlen, bankiers en regeringsvertegenwoordigers, om gezamenlijk handelsovereenkomsten met het Oosterse blok af te sluiten, omdat daardoor onze onderhandelingspositie belangrijk versterkt zou worden.

Op de laatste Westminster-conferentie werd de oprichting van een Europese investeringsbank bepleit. Dezelfde conferentie had een nauwere samenwerking tussen het continent en het sterlinggebied ten doel.

Indien men als voorbeeld alleen de spreiding van de Duitse Krupp-Klöckner-en Demag over het Britse Gemenebest aanhaalt, dan begrijpt men dat Duitsers en Engelsen bewust en met grote doortastendheid de decentralisatie van de zware industrie bevorderen. Wat ontbreekt is in hoofdzaak de popularisering van deze ideeën, want het Westen heeft boven alles een morele injectie nodig om zich uit zijn apathie te bevrijden.

Daarmede komen wij echter tot een teer punt, dat des-

Belasting of lening

De vraag, of bepaalde overheidsuitgaven door belastingheffing of door lening moeten worden gefinancierd, anders gesteld, de keuze tussen financiering uit lopend inkomen of uit besparing, duikt in de financiële overheidspolitiek telkens weer op. Uiteraard heeft deze vraag alleen maar praktisch belang voor zover het uitgaven betreft voor zaken van blijvend nut. Weinigen zullen bekostiging van lopende uitgaven uit leningsinkomsten over een langere periode als goede politiek bepleiten. Tot deze noodsprong pleegt de Overheid in oorlogsomstandigheden toevlucht te nemen. Doch over de noodsprongen, die in omstandigheden van oorlog worden genomen, zullen wij het hier niet hebben.

In de laatste jaren heeft men in Nederland niet alleen alle lopende uitgaven uit belastingen gedekt, doch daaruit ook de zaken van blijvend nut bekostigd. M.a.w. ook de zgn. buitengewone uitgaven. Wanneer daarnevens nog belangrijke bedragen besteed worden voor aflossing van staatsschuld, vindt ook uit dezen hoofde vermogensvorming door de Overheid plaats. De totale vermogensvorming van het Rijk heeft, naar mijn calculatie, in de drie jaren 1950/52 plaats gehad in een orde van grootte van f 6 mrd en ook in 1953 zal een cijfer van f 1½ mrd wel bijkans bereikt zijn. In het totaal van de becijferde f 7½ mrd speelt de Marshall-steun een rol van ca f 1¼ mrd.

De vraag is dan ook geheel actueel geworden in hoeverre andere financieringswijzen tot belastingverlaging kunnen leiden.

De methode van de begrotingsboekhouding van de Staat, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de gewone lopende uitgaven en de zgn. buitengewone uitgaven, biedt een weinig geschikt criterium ter bepaling van de grens welke in acht genomen moet worden bij een eventuele leningspolitiek.¹⁾

Op de buitengewone begroting (zgn. buitengewoon II) worden behalve uitgaven voor delging van geconsolideerde schuld, in beginsel uitgaven gebracht voor werken van blijvend nut. Weliswaar kan niet gesteld worden dat in het algemeen blijkt van een neiging om, afgezien van

niettemin eens aangeraakt dient te worden. Export van kapitaal, Europese investeringsbank, beleggingen op lang zicht, risicodragend kapitaal enz. zijn allemaal kapitalistische denkbeelden, die in het na-oorlogse socialistische Westen niet graag gehoord worden. En toch kan de slag om het Westen alleen gewonnen worden, wanneer het Westen in één vlugger tempo kapitaal weet te kweken en op doeltreffender manier weet uit te zetten dan het Oosten en daarom zullen in deze fase de kapitalisten weer de leiding moeten nemen.

Het is de socialisten gelukt menig ultra-kapitalist in een sociaal denkend mens te veranderen. Nu is de beurt aan de kapitalisten om de socialisten „capital-minded” te maken, want alleen in de juiste verhouding der „trias economica” kapitaal-arbeid-leiding, ligt het geheim, dat onze samenleving weer tot voorbeeld aan de gehele wereld kan strekken en tot deze edele wedstrijd zouden wij allen willen oproepen.

Rotterdam,

K. P. VAN DER MANDELE.

uitgaven voor schulddelging, per saldo deze buitengewone dienst zwaar te belasten. Ook uitgaven voor zaken met langere levensduur worden ten laste van „gewoon” of „buitengewoon I” geboekt. Wil men echter het al of niet brengen op „buitengewoon II” tot het criterium maken of voor uitgaven al of niet geleend zal mogen of moeten worden, dan zal allereerst de rentabiliteit, zij het een indirecte, scherp als criterium moeten worden genomen. Om een voorbeeld te noemen is het, naar het mij wil voorkomen, dubieus of kazernebouw kan worden beschouwd als buitengewone uitgave, waarvoor financiering door lening gewettigd is.

In de tweede plaats zal invoering van een afschrijvingsstelsel onder ogen moeten worden gezien, indien men op verantwoorde wijze wil bepalen, hoever men met financiering van nieuwe werken uit leningen mag gaan. Behalve in de eigenlijke staatsbedrijven wordt op het staatsactief niet afgeschreven. Wel vindt men onder de dienst van de staatsschuld een algemene post voor afschrijving op staatseigendommen (f 113 mln op de laatste begroting), welke ten gunste van de buitengewone dienst wordt gebracht.

Afschrijving op de verschillende onderdelen van het staatsvermogen zal systematisch per begrotingshoofdstuk moeten geschieden. Vernieuwing moet dan in de eerste plaats geschieden uit de vrijgekomen afschrijvingsbedragen. Het vermogen wordt dan in stand gehouden uit de afschrijvingen die uiteraard ten laste van de gewone dienst moeten komen. Wanneer er bijv. 100 scholen zouden zijn en aangenomen wordt dat een schoolgebouw 100 of 50 jaar mee gaat, dan zal m.i. een zodanige afschrijving ten laste van de onderwijsexploitatie rekening moeten worden gebracht, dat 1 of 2 schoolgebouwen per jaar gebouwd kunnen worden zonder dat daarvoor geleend zou moeten worden. Maar wanneer bijv. door uitbreiding der bevolking of door verbetering van het onderwijs meer scholen moeten worden gebouwd dan om het bestaande volume in stand te houden, rijst de vraag, of men hier op verantwoorde wijze zou kunnen lenen.

Men kan hetzelfde stellen ten opzichte van waterstaatswerken. Op bestaande waterstaatswerken zal zodanig moeten worden afgeschreven ten laste van de gewone dienst, dat die behoorlijk op de hoogte van hun tijd in

¹⁾ In deze beschouwing wordt niet gesproken over de na de oorlog tijdelijk ingevoerde onderscheiding, ondergebracht in buitengewoon I voor uitgaven van aflopende aard, welke hier met gewone uitgaven gelijk gesteld worden, omdat zij, althans grotendeels, uit lopend inkomen moeten worden gedekt.

stand kunnen worden gehouden ²⁾. De uitgaven hiervoor zijn dus geen kapitaalsuitgaven die zich lenen voor financiering door het aangaan van schuld. Maar anders is het alweer wanneer het gaat om uitbreiding en wel een zodanige uitbreiding die de algehele draagkracht van de bevolking verhoogt.

Kapitaal gestoken in overheidsbedrijven of in andere ondernemingen behoort, voor zover rendabel geacht, in de staatsbalans, eveneens zijn tegenpost in de leningsbedragen te vinden.

In de derde plaats zal de buitengewone begroting moeten worden gezuiverd. De Dienst van de Staatsschuld kan er m.i. beter uit worden verwijderd en apart in beschouwing genomen. Exploitatie-inkomsten en -uitgaven behoren er ook niet over te lopen. Zo wordt bijv. de opbrengst van landbouwgewassen, in de Zuiderzeepolders op staatsbedrijven geteeld, verantwoord in de buitengewone begroting, terwijl de daarvoor gemaakte uitgaven ook in deze begroting schuil gaan.

Onder het regime van Minister Lief tinck is men begonnen om naast de door de Comptabiliteitswet voorgeschreven methode van boekhouden een voorstelling te geven van de overheidsfinanciën, gebaseerd op moderne bedrijfshuishoudkundige opvattingen, en zo is ontstaan de staatsbalans en de daarmee verbonden exploitatie-rekening van de overheidshuishouding als geheel.

Wil men naar een vernieuwing van de opzet van de staatsfinanciering, dan zal men in deze dus kunnen voortwerken langs een lijn die reeds is getrokken. De staatsbalans zou ik dan als uitgangspunt willen nemen. Deze is uiteraard opgesteld op grond van de bezittingen welke onder de verschillende begrotingshoofdstukken ressorteren. (Het Zuiderzeefonds zouden wij dan ook in de vorm van een behoorlijke balans voor ons krijgen en kunnen beoordelen). Op deze balans komen dus alle staatsbezittingen voor, die na de oorlog nieuw gewaardeerd zijn. Daar tegenover staan de schulden. Wanneer een evenwicht bereikt zou zijn tussen bezittingen en schulden, zou gesproken kunnen worden van een gezonde staatsbalans. Geconstateerd moet worden dat dit evenwicht er nog niet is. Per 31 December 1952 beliep het negatieve bedrag f 6,4 mrd en na een nieuwe vooruitgang in 1953 zal dit nog minstens f 5 mrd bedragen.

Bij een iets conservatievere waardering van enkele activa en opvoering van enkele passiva die slechts p.m. zijn vermeld (men denke aan het tekort in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) zal dit bedrag nog wel groter blijken. Toch verschilt het saldo van het manco niet veel van dat van twee posten onder de passiva, die daaruit in ieder geval dienen te verdwijnen: de herstelschadeschuld en de buitenlandse schuld, per resto op ult. 1953 resp. f 2,4 en f 2,8 mrd bedragend.

De herstelschadeschuld verdwijnt vanzelf binnen enkele jaren door betalingen ten laste van de gewone begroting. De resterende buitenlandse schuld heeft een bijzonder karakter, want voor het grootste deel is die voortgekomen uit hulpbetoon tijdens de oorlog en daarna. Deze schuld wordt geleidelijk afbetaald, terwijl de rentelast relatief niet groot is. De totale staatsschuld, welke thans netto nog ca f 21 mrd bedraagt, zou na eliminering van deze twee posten rond f 16 mrd belopen en in eenzelfde verhouding staan tot het nationale inkomen als de vooroorlogse schuld van f 4 mrd tot het toenmalige nationale inkomen van ruim f 5 mrd stond.

Vooropgesteld dat de twee genoemde categorieën van

²⁾ In beperkte mate geschiedt dit reeds doordat zg. groot onderhoud ten laste van de gewone begroting wordt gebracht.

schuld dienen te verdwijnen, meen ik te mogen stellen, dat dit voor de overige staatsschuld niet geldt. Voor zover het staatsvermogen intact blijft door besteding voor vernieuwing van afschrijvingsbedragen, welke ten laste der diverse begrotingshoofdstukken zouden zijn te brengen, kan het volume van de binnenlandse schuld rustig op het bestaande peil blijven. Voorts zou als norm gesteld moeten worden dat voor uitgaven voor werken van blijvend nut, zover die niet dienen te worden gefinancierd uit afschrijving, mag worden geleend.

Een restrictie moet hierbij evenwel worden gemaakt. Er worden vele werken geëntameerd die slechts ten dele rendabel zijn. Dit geldt bijv. voor bouw van huizen, al worden die door de gemeenten gefinancierd, en voor landaanwinning. Men zal steeds onder ogen hebben te zien, in hoeverre een onrendabele top wordt gefinancierd, terwijl mijn voorlopige mening is dat het verkeerde politiek is de onrendabele top als actief te boeken, zodat hiervoor ook niet geleend zou mogen worden. Bij de woningbouw ware het m.i. verkieselijk boven het systeem van jaarlijkse bijpassing, dat de onrendabele bouwkosten ten laste van de gewone rijksbegroting zouden worden gebracht en renteloos aan de gemeenten geleend.

In een stelsel als hier ontwikkeld verdwijnt de Dienst van de Staatsschuld als zelfstandige last grotendeels uit de begroting. Want ook de rentelast verdwijnt als zelfstandige post, omdat het in de gevolgde gedachtengang past de rente over de kapitalen in de verschillende onderdelen der staatshuishouding vastgelegd, toe te rekenen aan de begrotingshoofdstukken, waarop de activa betrekking hebben. Men krijgt dan ook een betere kijk op de kosten van de verschillende takken van de staatshuishouding. Een surplus aan afschrijving zou ten gunste van de centrale Dienst van de Staatsschuld komen; voor het overige wordt geleend voor uitbreiding van het staatsbezit. D.w.z. dat besparingen in sociale fondsen en bij verzekeringmaatschappijen bijeen gebracht daarin worden belegd. Steeds zal, gelijk eerder opgemerkt, onder het oog moeten worden gezien of de uitgaven ter verkrijging van dit bezit, rendabel zijn in die zin dat zij uit algemeen sociaal-economisch standpunt bezien de capaciteit hebben om rente en afschrijving te dragen.

Bekostiging van alle buitengewone uitgaven uit gewone inkomsten betekent enerzijds een belastingheffing welke voor vorming van vermogen in particuliere handen weinig of geen ruimte laat; betekent anderzijds een aanbod van risicoloze belegging zoekende kapitalen, zich ophopende in fondsen, dat overdadig is tegenover de vraag. Hier komt het urgente vraagstuk van het tekort aan risicodragend kapitaal naar voren. Uitweiding over de fiscale desiderata, welke in dit verband op de voorgrond komen, zou mij echter buiten het kader van de opzet van mijn beschouwing voeren.

De Nederlandse traditie is niet gegaan in de richting als door mij voorgestaan. Van 1850 af tot aan de eerste wereldoorlog bleef de nationale schuld ongewijzigd op ruim f 1 mrd staan, met betrekkelijk geringe fluctuaties, per saldo naar beneden. Men werkte onder het „pay as you go”-stelsel, waarbij aanvankelijk de batige sloten welke het Cultuurstelsel opleverde de begrotingsinkomsten versterkten en o.a. de middelen verschaften voor aanleg van spoorwegen op staatskosten. Uit de genoemde periode stammen overigens weinig spectaculaire werken of gebouwen op staatskosten gesticht. Zulks in tegenstelling tot hetgeen in België geschiedde, waar wel imposante, openbare gebouwen verrezen, die uit leningen werden gefinancierd. Het zuinige Nederland verstrekte

in die tijd liever kapitaal aan het Rusland der Czaren, dat door het steeds weer sluiten van nieuwe leningen prompt aan zijn verplichtingen bleef voldoen. Maar het uiteindelijk verlies voor ons beliep 1 milliard gouden gulden! En wij zitten met een treurig stelletje openbare gebouwen.

In de periode na 1925 - 1930 hebben wij een herhaling van dit drama beleefd. Toen kwamen middelen vrij door vermindering van de staatsschuld en mede daardoor werd

de kapitaalmarkt rijp gemaakt voor een overdadige creditgeving aan Duitsland. Ook dit geld is grotendeels verloren gegaan.

Wanneer bij een enkele lezer de gedachte zou opkomen, dat ik in mijn ideeën van de beproefde Nederlandse soliditeit afwijk, zou ik daartegen reeds dadelijk willen stellen, dat wij voor ons vermeend solide beheer en spaarzaamheid lang niet altijd zijn beloofd!

Laren.

Mr H. F. VAN LEEUWEN.

De minder-ontwikkelde gebieden in de Verenigde Naties

Men schrijft ons:

Meer dan in voorgaande jaren het geval is geweest, heeft het vraagstuk van de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden in het centrum gestaan van de belangstelling van de Verenigde Naties tijdens haar laatste vergadering te New York (15 September 1953 - 10 December 1953). Dit blijkt reeds uit de agendapunten, die hieronder volgen:

- I. Technical Assistance:
 - a. Expanded Programme of Technical Assistance for the economic development of under-developed countries: report of the Economic and Social Council;
 - b. Technical assistance in public administration.
- II. Economic development of under-developed countries:
 - a. Question of establishing a special fund for grants-in-aid and for low-interest long-term loans: report of the Economic and Social Council;
 - b. Status of the proposal for the establishment of an international finance corporation: report of the Economic and Social Council;
 - c. Report of the Economic and Social Council (chapters II and III).
- III. The Korean question:
 - Report of the United Nations Agent General for Korean Reconstruction.
- IV. Question of assistance to Libya.

Ten dele is dit toe te schrijven aan toevallige omstandigheden. Zo kon een belangrijk vraagstuk als de handhaving van volledige werkgelegenheid zonder inflatie niet in behandeling worden genomen, omdat het betreffende rapport nog niet gereed is gekomen. Anderzijds evenwel zijn de problemen rondom de minder-ontwikkelde gebieden in de loop van 1953 zo op de voorgrond getreden, dat het geen verwondering behoeft te wekken, wanneer de vergadering van de Verenigde Naties zich bij uitstek daarmee ging bezighouden.

Uit de hierboven weergegeven agendapunten blijkt, dat de behandelde onderwerpen in hoofdzaak betrekking hebben op de technische en financiële bijstand aan de minder-ontwikkelde gebieden. De vraagstukken betreffende de onderwerpen III en IV hebben slechts beperkte betekenis, terwijl zij bovendien verweven zijn met politieke aangelegenheden, zodat zij hier verder buiten beschouwing zullen worden gelaten.

Technische bijstand.

Dit onderwerp valt uiteen in twee gedeelten. Het ene heeft betrekking op de technische bijstand in engere zin, het andere op de technische bijstand in verband met de zgn. „public administration” in minder-ontwikkelde gebieden.

De behandeling van de technische bijstand in engere zin concentreert zich op het rapport van de Economische en Sociale Raad (ECOSOC). Het probleem kan als volgt worden omschreven. Zoals bekend, wordt voor de tech-

nische bijstand aan minder-ontwikkelde gebieden jaarlijks een begroting opgesteld. De uitgaven bedragen ongeveer \$ 25 mln. Telkenjare worden de bijdragen van de leden-landen vastgesteld. Reeds tijdens de vergadering van de Economische en Sociale Raad in de herfst te Genève werd de vrees geuit — een en ander naar aanleiding van de aangekondigde bezuinigingsmaatregelen van de nieuwe Amerikaanse Regering — dat de bijdragen voor het jaar 1954 niet toereikend zouden zijn om de projecteerde bijstand aan verschillende minder-ontwikkelde gebieden te financieren. Op de laatste jaarvergadering van de Verenigde Naties moest worden uitgemaakt in hoeverre de hier gesignaleerde vrees op de werkelijkheid is gegrond. Er was enige hoop, dat zulks niet het geval zou blijken, omdat immers tijdens de herfstvergadering van de Economische en Sociale Raad de Russen voor de verrassing hebben gezorgd voortaan te zullen bijdragen aan de Technische Bijstand aan de minder-ontwikkelde gebieden. Zoals bekend, werd dit aanbod van de Russen naderhand gevolgd door Polen en Tsjecho-Slowakije.

Er was een tweede moeilijkheid, die men had te overwinnen. De door haar ontworpen technische bijstand heeft veelal betrekking op perioden langer dan één jaar; zij heeft derhalve behoefte aan fondsen voor perioden, die overeenkomen met de looptijd van haar projecten. Dit komt in de praktijk hierop neer, dat de bijdragen van de leden eigenlijk voor langer dan één jaar zouden moeten gelden. Beide vraagstukken, t.w. de grootte en de duur van de bijdragen, zijn op de laatste vergadering naar voren gebracht. Wat de duur van de bijdragen betreft, het is van de aanvang af duidelijk, dat deze moeilijkheid niet kan worden opgelost, omdat de meeste regeringen voor de allocatie van de bijdragen gebonden zijn aan de begroting, die eens per jaar wordt opgemaakt. Slechts twee landen zijn in de gelegenheid bijdragen toe te zeggen van langer dan één jaar, met name Indonesië en Egypte. Ten aanzien van de grootte van de bijdragen kon evenmin een definitieve oplossing worden verkregen, omdat niet alle landen in staat waren tijdens de vergadering hun contributies op te geven. De meerderheid van de landen hebben dat echter gelukkig wel kunnen doen en voor zover het totaal toenmaals bekend was, behoeft de vrees voor een al te grote vermindering van het budget niet al te hoog te worden aangeslagen. Een definitieve conclusie ten aanzien van de grootte van de in 1954 uit te geven gelden zal eerst mogelijk zijn wanneer alle toezeggingen bekend zullen zijn geworden. Over het algemeen kan worden gesteld, dat paragraaf 2 van de door de Tweede Commissie aangenomen resolutie ver-

moedelijk wel haar doel zal bereiken. Genoemde paragraaf 2 luidt als volgt ¹⁾:

„Urges that, in order to permit the Expanded Programme to progress, governments contribute for the year 1954 so as to meet to the maximum extent possible the programme needs for 1954 and, in any case, so that the funds available shall be no less than the amount earmarked by the Technical Assistance Board for the approved 1953 programme”.

Wat betreft de technische bijstand op het gebied van de „public administration”, er bestonden geen moeilijkheden bij de aanneming van een resolutie door de Tweede Commissie, die neerkomt op het scheppen van de mogelijkheid om op verzoek van de desbetreffende regeringen deskundigen te sturen, teneinde bijstand te verlenen inzake bestuursaangelegenheden.

Alvorens dit gedeelte over de technische bijstand te beëindigen, lijkt het van belang te wijzen op de opmerkingen, die door de Franse delegatie terzake zijn gemaakt. De Fransen hebben in uitzicht gesteld, dat zij verandering wenselijk te brengen in de wijze, waarop het bestuur van de technische bijstand de door hem verkregen fondsen verdeelt over de verschillende soorten van geprojecteerde werkzaamheden. Met name hebben de Fransen door laten schemeren, dat zij er meer voor voelen indien bij deze allocatie van fondsen de regeringen van de contribuerende landen meer zeggenschap kregen. Zij beloofden terzake aan de Economische en Sociale Raad een voorstel te doen. Ongetwijfeld zal deze aangelegenheid te zijner tijd op de vergadering van de Verenigde Naties ter sprake komen.

Financiële bijstand.

De ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden kent behalve het aspect van de technische bijstand ook nog een financiële zijde. Doordat de minder-ontwikkelde gebieden kapitaalarm zijn, kunnen zij de middelen, benodigd voor hun ontwikkeling, over het algemeen zelf niet opbrengen, of althans niet in voldoende mate. Zoals er behoefte bestaat aan technische hulp, zo wordt diezelfde behoefte gevoeld op financieel gebied. Het vraagstuk van de financiële bijstand aan minder-ontwikkelde gebieden is veel omvattend en complex. Tijdens de jongste vergadering van de Verenigde Naties werden slechts twee onderwerpen aangevoerd, t.w. het vraagstuk van de instelling van een speciaal fonds, dat ten doel heeft op gemakkelijke voorwaarden leningen of schenkingen te geven en ten tweede, het vraagstuk van de oprichting van een internationale financieringsmaatschappij met de bedoeling risicodragend kapitaal beschikbaar te stellen. Beide onderwerpen vullen elkaar aan. Het speciale ontwikkelingsfonds, dat in de kringen van de Verenigde Naties bekend staat als SUNFED (afkorting van Special United Nations Fund for Economic Development) heeft tot doel niet-commerciële projecten in de minder-ontwikkelde gebieden, zoals het aanleggen van wegen, irrigatiewerken e.d. te financieren. De financieringsmaatschappij, bekend staande onder de naam I.F.C. (International Finance Corporation), richt zich op commerciële objecten, waarvoor investeringskapitaal benodigd is.

In verband met het SUNFED werd door een Commissie, bestaande uit negen deskundigen (Committee of Nine) een rapport samengesteld, dat aan de Verenigde Naties ter behandeling werd gegeven. Door deze Commissie werd de instelling van SUNFED warm aanbevolen en zij achtte daarvoor een beginkapitaal van \$ 250 mln voldoende. Dit kapitaal zou moeten worden verkregen

door bijdragen van regeringen, alsmede ook van particulieren.

De I.F.C. is in beginsel afkomstig uit de tijd van de Regering van Truman. Toen werd de gedachte geopperd, dat het wenselijk zou zijn, in verband met de kapitaalbehoefte van de minder-ontwikkelde gebieden, een internationale corporatie in het leven te roepen. Deze in oorsprong Amerikaanse gedachte werd naderhand overgenomen door de Tweede Commissie uit de Verenigde Naties. Aan de International Bank werd door de Verenigde Naties opgedragen een studie te maken over de opzet van bedoelde financieringsmaatschappij. Teneinde misverstand te voorkomen, zij er op gewezen, dat de I.F.C. geen doublure is van de International Bank. De laatste namelijk vraagt voor de beschikbaarstelling van kapitaal aan de minder-ontwikkelde gebieden garantie aan de betrokken regeringen; deze garantie wordt niet vereist voor gelden afkomstig van de I.F.C. Het is het rapport van de International Bank, dat onderwerp is geworden van de besprekingen in de Verenigde Naties.

a. SUNFED.

Het is niet voor het eerst, dat in 1953 een gedachtenwisseling plaatsvond over de oprichting van dit Fonds. De debatten terzake dateren sinds 1951, maar eerst de achtste jaarvergadering van de Verenigde Naties beschikte over een concreet document, t.w. het rapport van de Commissie van Negen.

Reeds tijdens de herfstvergadering van de ECOSOC is gebleken, dat dit onderwerp zeer controversieel belooft te zijn. Een „dead-lock” werd toen voorkomen door de gehele aangelegenheid te verwijzen naar de jaarvergadering van de Verenigde Naties. Aanleiding tot de controverse, die over het algemeen loopt tussen de hoger-ontwikkelde gebieden enerzijds en de minder-ontwikkelde gebieden anderzijds, is een Amerikaans voorstel tijdens de vergadering van de Economische en Sociale Raad te Genève. In aansluiting op een verklaring van President Eisenhower werd door de Amerikaanse delegatie een resolutie ingediend, die tot strekking heeft alle landen, in navolging van de Verenigde Staten, uit te nodigen, ingeval internationale ontwapening wordt verkregen, een deel van de bespaarde middelen in een fonds te storten, dat tot doel heeft de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden te steunen.

Dit op zichzelf loflijk voorstel, dat dan ook door de Economische en Sociale Raad werd aangenomen, vormde de aanleiding tot bewogen debatten, die ten slotte tot een soort van „show-down” hebben geleid. De door de Economische en Sociale Raad aangenomen Amerikaanse resolutie moest namelijk door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties worden gesanctioneerd. Onmiddellijk bij het begin van de besprekingen over dit onderwerp stelde de Amerikaanse delegatie vast, dat de Regering van de Verenigde Staten niet bereid was enige bijdrage te leveren aan welk nieuw fonds ook, zolang een toestand van „internationally supervised worldwide disarmament” niet is bereikt. Zij ried aan om elke verdere bespreking over de oprichting van SUNFED te laten rusten, omdat zulks prematuur was. Deze verklaring bracht grote opschudding in de gederen van de overige delegaties, in het bijzonder in die van de minder-ontwikkelde gebieden. Indien immers de oprichting van een ontwikkelingsfonds afhankelijk zou worden gesteld van de ontwapening in de wereld, dan is het duidelijk, dat dit fonds gedurende zeer lange tijd een droombeeld zal blijven. Men achtte het bovendien

¹⁾ De vergadering van de Verenigde Naties splitst zich zoals gewoonlijk in een aantal Commissies, waarvan de Tweede Commissie zich bezighoudt met de behandeling van financieel-economische problemen.

minder juist om de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden, hetgeen toch een vraagstuk op zichzelf vormt, afhankelijk te stellen van een in wezen politieke constellatie. Ad absurdum geredeneerd kan de vraag worden gesteld, of deze gebieden dan maar niet tot ontwikkeling moeten worden gebracht zolang de politieke spanningen voortduren. Dit kan uiteraard niemands bedoeling zijn, maar zo stonden van de aanvang af de wederzijdse standpunten recht tegenover elkaar.

Het was een verstandig besluit om de officiële zittingen van de Tweede Commissie op te schorten, teneinde de delegaties in de gelegenheid te stellen op zeer officiële wijze met elkaar overleg te plegen. Als vrucht van dit overleg is in eerste instantie een ontwerp-resolutie naar voren gekomen, die door niet minder dan twintig landen, behorende tot de minder-ontwikkelde gebieden, werd ingediend. Bedoelde landen zijn Afghanistan, Bolivia, Brazilië, Burma, Chili, Columbia, Costa Rica, Cuba, Egypte, Guatemala, India, Indonesië, Irak, Libanon, Philippijnen, Saudië Arabië, Syrië, Venezuela, Yemen en Joegoslavië. Het doel van de ontwerp-resolutie was o.a. de bestrijding van het Amerikaanse standpunt, dat de oprichting van een internationaal ontwikkelingsfonds alleen mogelijk zou zijn indien een internationaal gecontroleerde ontwapening werd bereikt. De mogelijkheid, dat ook vóórdát zulk een ontwapening wordt overeengekomen, zich omstandigheden kunnen voordoen, waarbij het Fonds kan worden opgericht, meenden de voorstellers van de resolutie niet te mogen uitsluiten. In verband met deze mogelijkheid werd door de ondertekenaars verzocht om de mogelijkheid tot oprichting van het Fonds verder te doen exploreren door een door de Verenigde Naties aan te wijzen persoon.

Naast de resolutie van de twintig landen werd een andere resolutie ingediend, eveneens afkomstig uit de minder-ontwikkelde gebieden, t.w. Griekenland, Haïti en Pakistan. Hoewel minder ver, heeft deze ontwerp-resolutie, wat het beginsel betreft, toch dezelfde strekking als het voorgaande. Tijdens de officiële besprekingen tussen de verschillende delegaties werd het ontwerp van de twintig landen als uitgangspunt genomen. De controverse tussen het standpunt van de minder-ontwikkelde gebieden en Amerika is duidelijk. Het gaat om de vraag, of het op te richten Fonds alleen zal worden gerealiseerd indien internationale ontwapening wordt bereikt of dat de mogelijkheid niet mag worden uitgesloten, dat zulks reeds eerder plaatsvindt.

Bij de oplossing van dit conflict heeft de Nederlandse delegatie een belangrijk aandeel gehad. In een verklaring, die uitmunt door inzicht in de samenhang van de economische problemen, heeft de Nederlandse delegatie blijk gegeven begrip te hebben voor het standpunt van de minder-ontwikkelde gebieden. Zij acht het niet noodzakelijk, dat de oprichting van een ontwikkelingsfonds moet wachten totdat de ontwapening zal zijn bereikt. Door een reeks van amendementen, die nagenoeg geheel door de twintig landen werd overgenomen, heeft zij getracht de resolutie te verbeteren. Het is op basis van de door Nederland geamendeerde ontwerp-resolutie, dat ten slotte overeenstemming kon worden verkregen, eerst met de Westeuropese landen, later met Engeland en ten slotte met de Verenigde Staten. Het Russische blok heeft zich van stemming onthouden.

De inhoud van de resolutie komt in hoofdzaak neer op het volgende. Door de Verenigde Naties wordt erkend, dat de oprichting van een internationaal ontwikkelings-

fonds ook denkbaar is vóórdát een internationaal gecontroleerde ontwapening plaatsvindt. Deze erkenning ligt besloten in de considerans van de resolutie, welke hieronder volgt:

„Bearing in mind the recommendations contained in resolution 482 A (XVI) of the Economic and Social Council relating to a Special United Nations Fund, Considering that the General Assembly should keep under review the question of the establishment of a Special Fund and in particular be attentive to any changes either in world conditions or in the attitudes of member governments, which might be propitious to the establishment of such a fund in the near future, Hopeful that conditions favourable to the establishment of an international fund will be created in the near future and that savings from internationally supervised worldwide disarmament will provide additional means for financing the economic development of under-developed countries, and will further the aims and objectives of such a fund”.

In verband met deze erkenning zijn de Amerikanen ook verder accoord gegaan met de benoeming van een persoon, die tot taak heeft de mogelijkheden, verband houdende met de oprichting van het Fonds, in verschillende landen na te gaan. Door de Tweede Commissie werd als zodanig benoemd de huidige Voorzitter van de Economische en Sociale Raad, de Belg Raymond Scheyven. Het zal geen toeval zijn, dat dezer dagen de heer Scheyven naar Nederland is gekomen om hier over deze aangelegenheid met de bevoegde kringen contact op te nemen. Nederland immers heeft in deze aangelegenheid een belangrijk aandeel gehad. Een ander belangrijk punt uit de resolutie is de opdracht aan de Secretaris-Generaal om een werkstuk samen te stellen, waarin de coördinatie tussen het op te richten Fonds en andere organisaties van de Verenigde Naties dient te worden nagegaan.

Na de aanneming van de geamendeerde resolutie door de twintig landen was het niet moeilijk meer overeenstemming te bereiken ten aanzien van de uitnodiging van de Amerikanen om, ingeval een algemene ontwapening plaatsvindt, een deel van de bespaarde middelen in het ontwikkelingsfonds te storten. Deze storting zou bepaaldelijk een additioneel karakter bezitten, omdat immers het niet uitgesloten is te achten, dat het Fonds reeds eerder in het leven zou zijn geroepen.

b. I.F.C.

De debatten over dit onderwerp verliepen evenmin vlot als ten aanzien van SUNFED. Toch was de stemming niet zo gespannen als eerder het geval was. Misschien hebben de levendige debatten over het internationaal ontwikkelingsfonds de verschillende delegaties inmiddels meer met elkaar vertrouwd gemaakt. Aanleiding tot verschil van mening was in ruime mate aanwezig. In beginsel verschilden de standpunten zelfs meer van elkaar. Ten aanzien van het ontwikkelingsfonds kan worden gesteld, dat men het niet eens was over het tijdstip van de oprichting. Over de wenselijkheid van de oprichting zelf bestond geen verschil van inzicht. Geheel anders lag het geval met de I.F.C. Hier konden de hoger-ontwikkelde landen zich nog niet uitspreken over de juistheid van de instelling van een corporatie, die tot doel heeft risicodragend kapitaal aan de minder-ontwikkelde gebieden ter beschikking te stellen. Dit is een standpunt, dat reeds eerder dan op de vergadering van de Verenigde Naties in 1953 naar voren is gekomen. De International Bank, die van de Verenigde Naties de opdracht kreeg de zaak in de verschillende landen te exploreren, bracht een rapport uit, dat overwegend ongunstig was. Slechts enkele hoger-ontwikkelde landen namen een welwillend standpunt in, doch met name de Amerikanen en Engelsen gaven blijk van grote twijfel.

Geheel in de lijn van de verklaringen door de International Bank, rieden de Amerikaanse en Engelse delegaties aan, de zaak te laten rusten. Hiërmede namen de

minder-ontwikkelde landen geen genoegen en door een achttal van hen, t.w. Costa Rica, Cuba, Ecuador, Egypte, Indonesië, Irak, Pakistan en Saudië Arabië, werd een ontwerp-resolutie ingediend, waarin aan de International Bank de opdracht wordt gegeven haar onderzoek met betrekking tot de mogelijkheden tot oprichting van de I.F.C. te vervolgen en te intensiveren. Nadat de officiële vergadering werd opgeschort, kon men ook hier tot overeenstemming komen, zij het in die zin, dat hoger-ontwikkelde landen zoals de Verenigde Staten, Engeland, enz. zich nog niet principieel als voorstanders van de corporatie aangemerkt wensen te zien. Zij geven echter toe, dat verdere exploratie door de International Bank haar nut kan hebben. Dit compromis vindt uitdrukking in paragraaf 2 en 3 uit de betrokken resolutie, die als volgt luiden:

„2. Emphasizes the beneficial effects the proposed corporation could have in so far as it would promote the mobilization of additional domestic resources in the under-developed countries and the flow of external capital into these countries in order to augment the financial resources for their economic development;

3. Urges governments which have not done so to give early consideration to the merits of establishing an international finance corporation and to make known to the International Bank their views on the possibility of supporting such a corporation in time for the Bank to take them into consideration when preparing its report to the eighteenth session of the Economic and Social Council, as foreseen in paragraph 4 below”.

De resolutie, waarin de I.F.C. wordt behandeld, bevat bovendien nog twee andere gedeelten. Eén heeft betrekking op een onderzoek, waarmee het Secretariaat is belast met betrekking tot de vraag „under what conditions the flow into underdeveloped countries of private capital can effectively contribute to the harmonious and adequate integration of the economies of those countries and to their economic and social development”.

Het derde gedeelte van de resolutie is zeer kort, doch betekenisvol. Door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1952 werd een commissie van deskundigen aangewezen met de opdracht een studie te maken over de stabilisatie van de grondstoffenprijzen. Deze commissie, waarin zoals bekend Prof. Goudriaan zitting had, is begin December 1953 met haar opdracht gereed gekomen. In het derde gedeelte van de resolutie nu, wordt de wens te kennen gegeven, dat de Economische en Sociale Raad de studie van de Commissie van Deskundigen over de grondstoffenprijzen in behandeling zou nemen tijdens zijn zeventiende zitting, dat is in April van dit jaar, en dat in elk geval de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in de herfst van 1954 zich verder met dit belangrijke vraagstuk zal inlaten.

Wanneer men de resultaten overziet, die door de Financieel-Economische Commissie van de Verenigde Naties tijdens haar laatste jaarvergadering zijn bereikt, dan vallen

enkele dingen in het bijzonder op. In de eerste plaats is voor het eerst in de geschiedenis van de Verenigde Naties over een belangrijke aangelegenheid, verband houdende met de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden, overeenstemming bereikt tussen de vertegenwoordigers van de rijke en arme landen. Met name hebben hierbij op het voorbeeld van Nederland, de Westeuropese landen als bemiddelaars gefungeerd. In hoeverre diepere overwegingen ten grondslag liggen aan de bereikte overeenstemming, dient te worden afgewacht. Bedoelde diepere overwegingen kunnen in het algemeen gelegen zijn in het toenemende inzicht, dat de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden een wereldprobleem is, dat slechts gemeenschappelijk en door internationale samenwerking kan worden opgelost. Meer in het bijzonder kan de verklaring, dat dit inzicht eerder bij de Westeuropese landen is gerijpt, gelegen zijn in de economische structuur van West-Europa, vergeleken bij die van de Verenigde Staten. De Westeuropese landen immers vormen in economisch opzicht in mindere mate een gesloten huishouding als de Verenigde Staten.

Opvallend is verder, dat de Russen een welwillende houding hebben aangenomen. Vermoedelijk ligt dit in de lijn van hun nieuwe politiek, die o.a. op economisch gebied tot uiting komt in hun bereidheid bij te dragen aan de Technische Bijstand Organisatie. Verder hebben de Russen zich niet verzet tegen de hierboven behandelde resoluties, hoewel zijzelf als oplossing voor het probleem van het tekort aan investeringskapitaal voor de minder-ontwikkelde gebieden de uitbreiding van de handel hebben aanbevolen.

In het licht bezien van de behandelde onderwerpen tijdens de laatste jaarvergadering, beloven de zittingen van zowel de Economische en Sociale Raad als van de Verenigde Naties zelf in 1954 buitengewoon belangwekkend te zijn. De volgende onderwerpen o.a. zullen ter sprake komen:

1. het rapport van de Commissie van Deskundigen inzake de stabilisatie van de grondstoffenprijzen;
2. het rapport van het Secretariaat betreffende „the flow of private capital into under-developed countries”;
3. het rapport van de heer Raymond Scheyven inzake de Special United Nations Fund for Economic Development (SUNFED);
4. het rapport van de International Bank over de International Finance Corporation (I.F.C.).

Ten slotte is daar nog het belangrijke onderwerp betreffende vraagstukken als de uitbreiding van de handel, het verband tussen volledige werkgelegenheid en inflatie en het probleem van de monetaire reserves.

De publieke kapitaalmarkt in 1953

Een slechts oppervlakkige analyse van de gang van zaken in de laatste jaren op de publieke kapitaalmarkt maakt het duidelijk, dat er iets niet in orde is. Voor het derde jaar achtereen heeft het overgrote deel van de emissies, waarop de inschrijving werd opengesteld, betrekking gehad op leningen uitgegeven door de Staat, de lagere publiekrechtelijke lichamen en de overheidsbedrijven. Het bedrag dat aan emissies van het bedrijfsleven werd geplaatst, was daarentegen weer minimaal, nl. voor f 7 mln aan obligaties en voor f 30 mln aan aandelen. Van dit laatstgenoemde bedrag aan aandelenemissies had niet

minder dan f 20 mln betrekking op de uitgifte van nieuwe aandelen door de Holland-Amerika Lijn. Voorts werden nog, behalve een aantal kleinere uitgaven, aandelen geëmitteerd door de Hollandsche Sociëteit van Levensverzekeringen (f 1 mln à 145), de Amsterdamsche Droogdok-Maatschappij (f 1 mln à 120), Proost en Brandt (f 1,5 mln à 105) en de Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht” (f 1,2 mln à pari).

Deze geringe emissie-activiteit van de zijde van het particuliere bedrijfsleven is des te merkwaardiger omdat de investeringen in deze sector zich nog op een zeer hoog

peil blijven bewegen en verschillende omstandigheden — waaronder de opgetreden stijging in de beurskoersen — aandelenemissies zouden hebben begunstigd. Nu steekt deze f 30 mln aan nieuw geplaatste aandelen wel zeer schril af tegen de totale te financieren investeringen in vaste activa, die voor 1953 door het Centraal Bureau voor de Statistiek geraamd zijn op f 1.819 mln. In dit laatste bedrag is f 434 mln begrepen voor investeringen in gas-, electriciteits- en waterleidingbedrijven en f 601 mln voor verkeer en visserij, zodat f 784 mln de investeringen in de industrie vertegenwoordigen. Op grond van aan de vierde Industrialisatienota ontleende gegevens mogen wij veronderstellen, dat van dit laatste bedrag ongeveer f 447 mln, zijnde 57 pCt, noodzakelijk is voor vervangingsdoeleinden, zodat f 337 mln resteert voor de netto-investeringen. In aanmerking nemende het zoëven genoemde bedrag van f 30 mln aan nieuw geplaatste aandelen, waarvan echter f 20 mln aan de verkeerssector is ten goede gekomen en bovendien een aantal emissies betrekking had op aandelen in financiële instellingen en verzekeringmaatschappijen, zijn dus vrijwel alle netto-investeringen gefinancierd uit ingehouden winst of door aantrekking van vreemde middelen. Hoewel de schrijver van dit artikel gaarne toegeeft, dat aan deze vergelijking niet onbelangrijke statistische onvolkomenheden kleven, is zij waarschijnlijk voldoende illustratief om de conclusie te trekken, dat het bedrijfsleven tegenwoordig voor de financiering van zijn middelenbehoefte maar tot een zeer gering percentage zich kan verlaten op de risicodragende sector van de kapitaalmarkt. Mij staan onvoldoende gegevens ter beschikking om een raming te doen van het deel van de bovengenoemde f 337 mln, dat uit winstinhouding resp. van het deel, dat door aantrekking van vreemde middelen is gefinancierd. Maar ook zonder deze gegevens wijst het een en ander op het grote gevaar, dat de investeringsactiviteit in de particuliere sector van het bedrijfsleven bedreigt, indien de winstcapaciteit zou gaan teruglopen. Verdere financiering uit ingehouden winst wordt in dat geval bemoeilijkt, terwijl het aantrekken van nog meer vreemde middelen zowel voor de geldgevers als voor de geldnemers op bedrijfseconomische bezwaren zal moeten afstuiten. Het ligt voor de hand, dat een dergelijke ontwikkeling fnuikend voor de werkgelegenheid zal moeten worden. Men zal dus middelen moeten beramen om de financiering van de investeringen veilig te stellen en in dit licht kunnen de inmiddels ingegane belastingverlichtingen een belangrijke rol spelen.

Van minstens zo grote betekenis zou het echter zijn, indien voorzieningen werden getroffen, waardoor een groter deel van de besparingen naar de zgn. risicodragende sector van de kapitaalmarkt zouden kunnen worden geleid. Dit is nu al een oud thema geworden. Reeds in September 1949 werd in de eerste Industrialisatienota melding gemaakt, dat plannen om bij institutionele beleggers beschikbaar zijnde middelen dienstbaar te maken aan de financiering van de risicodragende investeringen in het bedrijfsleven in een vergevorderd stadium van voorbereiding zouden zijn. Het vorig jaar moest ik echter mijn overzicht over de publieke kapitaalmarkt in 1952 afsluiten met de opmerking, dat wij nog wachtende zijn op de resultaten van de commissie, die tot taak heeft te adviseren omtrent de opzet en werkwijze van een voor dit doel te creëren garantiefonds ¹⁾. Inmiddels is een nieuw jaar verstreken en zijn nieuwe toezeggingen gedaan, maar concrete regeringsvoorstellen zijn nog niet ingediend. Mijn vraag, of de aanwezigheid van een dergelijk garantie-

Emissies van obligaties en aandelen, incl. reeds op emissievoorwaarden geplaatste bedragen

(reële bedragen in duizendh gulden)

	1952		1953	
	Nieuw geld	Con-versies	Nieuw geld	Con-versies
<i>Obligaties:</i>				
Staat der Nederlanden	636 ¹⁾	—	738.448 ¹⁾²⁾	—
Andere overheids- lichamen	570.042	—	27.000	—
Particuliere lichamen	245.387 ²⁾	260	27.726 ²⁾	—
Totaal	816.065	260	793.174	—
<i>Aandelen:</i>				
Totaal	34.030	—	29.355	—
Totaal generaal	850.095	260	822.529	—

- ¹⁾ Waarvan:
 Investeringscertificaten 604 420
 Beleggingscertificaten 32 28
- ²⁾ Waarvan:
 Bank voor Nederlandsche
 Gemeenten 189.320 9.825
- ³⁾ Waarvan f 140 mln rechtstreeks ondergebracht bij rijksfondsen.

fonds wellicht gelijktijdig betekent een toeneming van de invloed van de Overheid — al dan niet via semi-overheidsorganen — op het bedrijfsleven, is derhalve ook nog onbeantwoord gebleven.

Hoewel er een structureel tekort aan risicodragende middelen is, kon daarvan in 1953 wegens het uitblijven van een belangrijke vraag van het bedrijfsleven naar dit soort middelen weinig blijken. Een wellicht niet te onderschatten uitzondering moet echter gemaakt worden voor de grote conversie-operatie, waarbij converteerbare obligaties Koninklijke tot een bedrag van circa f 150 mln in de loop van 1953 zijn omgezet in aandelen. Hoewel geen concrete gegevens beschikbaar zijn, is echter toch het algemene gevoelen, dat een groot deel van deze aandelen de weg naar het buitenland gevonden heeft. Het is dan ook dubieus of het feit, dat deze operatie zo bijzonder goed geslaagd is, voornamelijk moet worden toegeschreven aan het behoorlijke opnemingsvermogen van de binnenlandse kapitaalmarkt voor Koninklijke of dat de voornaamste oorzaak van het succes gelegen is in de buitenlandse belangstelling. Het is in ieder geval bekend, dat vele institutionele beleggers niet geschroomd hebben de uit conversie verkregen aandelen in portefeuille te houden.

Een tweede punt, dat de aandacht verdient bij het overzien van de gebeurtenissen op de publieke kapitaalmarkt in 1953, is de daling van de rentevoet. In Maart stond de inschrijving open op een staatslening van f 200 mln tegen een koers van 99 en een rente van 3 $\frac{3}{4}$ pCt. Medio Augustus kwam een nieuwe staatslening van f 400 mln, deze keer à pari, op de markt met een nominale rente van 3 $\frac{1}{2}$ pCt, terwijl in het begin van dit jaar andermaal een staatslening werd geëmitteerd, nu van f 300 mln tegen een koers van 99, maar met een rente van 3 $\frac{1}{4}$ pCt. Eerstgenoemde twee leningen werden zonder enige moeite opgenomen. Het succes van de laatste uitgifte was echter waarschijnlijk belangrijker matiger dan het toewijzingspercentage deed vermoeden. Het rendement bij inschrijving op deze lening, dat vrijwel samenviel met de inmiddels aanmerkelijk gedaalde rentestand, had namelijk een niveau bereikt, waarop in ons land de weerstand bijzonder groot wordt. Merkwaardig is, dat juist bij deze daling van de rentestand de lagere publiekrechtelijke lichamen vrijwel geen vraag op de open kapitaalmarkt uitoefenden. Slechts op drie emissies van gemeenten werd een openbare inschrijving in 1953 gehouden, terwijl daarentegen in 1952 een stroom van gemeentelijke obligatieleningen op de markt werd gebracht tegen in overwegende mate een rentevoet van 4 $\frac{1}{2}$ pCt. In aanmerking nemende, dat in 1952 geen staatsleningen werden geplaatst is het gevolgde emissiebeleid van de gemeenten uit het oogpunt van rentepolitiek

¹⁾ Zie „E.S.B.” van 28 Januari 1953.

heel wat minder gelukkig geweest dan dat van de centrale Overheid. Overigens heeft ten dele ook het beruchte rentegamma tot deze gang van zaken niet weinig bijgedragen.

Aan de speelzucht van het publiek werd tegemoetgekomen door de uitgifte van een premielening van f 12 mln door de Gemeente Eindhoven. Het nieuwe jaar heeft bewezen, dat eveneens met bemiddeling van de Amsterdamsche Bank ook andere gemeenten premieleningen hebben uitgeschreven. De enorme bedragen, waarop voor dit soort leningen wordt ingeschreven, staan echter in geen verhouding tot de reële omvang, waarin het publiek bereid zal blijken om met dit betrekkelijk onschuldige vermaak met spaargelden voort te gaan. Uiteraard onthoudt het merendeel van de institutionele beleggers zich van deze niet zo bijzonder elegante financieringsvorm.

In feite geeft de zoëven aan de hand van de rentevoorwaarden van de drie opeenvolgende staatsleningen gedemonstreerde daling van de rentevoet geen geheel juist beeld. Door het veelvuldig toegepaste systeem van de voorfinanciering door de banken²⁾ hebben de institutionele beleggers over hun inschrijvingen namelijk gemiddeld $\frac{1}{2}$ pCt meer rente kunnen maken dan op grond van de emissievoorwaarden bij directe inschrijving mogelijk geweest zou zijn. Dit brengt ons op het derde voor de open kapitaalmarkt typerende punt, namelijk het in elkaar grijpen van de geldmarkt en de kapitaalmarkt. De voorfinancieringspraktijk is namelijk mogelijk, zolang deze aantrekkelijk is voor de beide betrokken partijen, te weten, enerzijds de institutionele beleggers en anderzijds de banken. Voor eerstgenoemden wordt langs deze weg de mogelijkheid geschapen om voor toekomstig beschikbare middelen een belegging te reserveren, die een iets hoger rendement biedt dan het rendement, dat bij directe inschrijving op emissievoorwaarden gemaakt kan worden. Dit voordeel blijft dus bestaan zolang institutionele beleggers niet de verwachting koesteren, dat het toekomstig te maken rendement door een rentestijging gedurende de periode van de voorfinanciering hoger zal liggen dan het thans met gebruikmaking van de methode van de voorfinanciering in uitzicht gestelde rendement. Theoretisch is het wellicht denkbaar, dat de banken nog verdere concessies doen op de rente, die zij gedurende de voorfinanciering bedingen, maar onder de huidige omstandigheden zijn verdere tegemoetkomingen van deze kant uiterst onwaarschijnlijk. Vooral indien een eventuele semi-consolidatie van vlottende staatsschuld bij de banken een ongunstige invloed op de liquiditeit van deze credietinstellingen zou hebben dan zullen de banken geneigd zijn zich van de voorfinancieringspraktijk in belangrijke mate te distancieren.

Er is dus een reële kans, dat door twee oorzaken — namelijk door een verwachte rentestijging en door geringere geneigdheid van de banken om de nodige medewerking te verlenen — het stelsel van de voorfinanciering wordt bedreigd. In feite, betekent dit, dat in dat geval de risicomijdende sector van de kapitaalmarkt een niet onbelangrijke verkrapping aan de aanbodzijde zal ondergaan. Hoewel er dus een nauwe relatie is tussen de kapitaal- en de geldmarkt zullen wij dit punt verder laten rusten, omdat een beschouwing over de gang van zaken op de geldmarkt — hoewel voor een goed begrip van de ontwikkeling op de kapitaalmarkt noodzakelijk — ons wellicht toch te ver van ons onderwerp zou voeren.

De reeds hierboven genoemde buitenlandse belangstelling voor Nederlandse fondsen heeft zich niet alleen

beperkt tot Koninklijke Olie. Aan het begin van 1953 werd melding gemaakt van de verkoop van f 10 mln aandelen A.K.U. tegen een koers van 136 pCt aan Lazard Frères in New York. In November volgde de bekendmaking, dat de notering zowel in New York als te Parijs was aangevraagd. In Januari van dit jaar nam de verhandeling aan de American Stock Exchange een aanvang. Ook Philips aandelen uit een door Philips van de General Electric teruggekocht aandelenpakket van f 11 mln nominaal kwamen in buitenlandse handen. In omgekeerde richting werd schoorvoetend uitbreiding gegeven aan het internationale karakter van de Amsterdamse effectenbeurs. Behalve een reeks nieuwe introducties, waarbij de belangstelling zich duidelijk verplaatste van aandelen naar obligaties resp. van Amerikaanse naar Canadese fondsen, werd de mogelijkheid geopend om niet alleen de op de DERA-lijst voorkomende, maar met uitzondering van Duitse effecten alle dollarfondsen te verhandelen, welke op de New York Stock Exchange en/of de American Stock Exchange officieel zijn genoteerd. Ondanks de sterk verbeterde goud- en deviezenpositie bleef ook dit jaar het voorschrift van kracht, dat alleen dollareffectenruil mogelijk is, zodat uitbreiding van het dollareffectenbezit ten laste van onze deviezenreserves nog steeds verhinderd werd. Hierop werd evenmin een uitzondering gemaakt voor de \$ 5 mln 3-jarige 3 pCt obligaties, die in October 1953 ten laste van de International Bank for Reconstruction and Development werden uitgegeven. Deze \$ 5 mln maakte deel uit van een obligatie-emissie van \$ 75 mln. Het onder leiding van de Nederlandsche Handel-Maatschappij staande bankconsortium behield hiervan \$ 3 mln in eigen portefeuille als dankbare aanvulling op het gebrek aan kortlopend beleggingsmateriaal voor de banken, terwijl op de resterende \$ 2 mln de vrije inschrijving werd opengesteld. Het behoeft nauwelijks betoog, dat voor deze 3 pCt 3-jarige lening, ondanks de aan een dergelijke door de inschrijver te dragen trustee- en andere kosten, een grote belangstelling bestond, het rendement op ander papier met gelijke looptijd in aanmerking nemende.

In beurskringen kan men terugzien op een gunstig jaar. De omzetten lagen op een aanzienlijk hoger niveau, dan men in voorgaande jaren gewend was geweest. Ook de door de beurs steeds zo op prijs gestelde koersstijging was duidelijk waarneembaar. Het geeft voldoening te constateren, dat het aantrekken van de aandelenkoersen behalve door monetaire oorzaken mede verklaard kan worden uit een gunstiger beoordeling van de fondsen. In het algemeen is 1953 dan ook een uitstekend jaar voor het bedrijfsleven geweest en in ieder geval voor vele maatschappijen beter dan zijn voorganger. De uitgekeerde winst lag merendeels iets hoger en bovendien werden in veel mindere mate dan in 1952 de dividenden in stock uitgekeerd.

Bijkomende oorzaken van de gunstige stemming op de aandelenmarkt lagen op een vooral 'psychologisch vlak, namelijk de beëindiging van de dividendstop en de afschaffing van de zgn. speculatiewinstbelasting. De verwachtingen werden bovendien gunstig beïnvloed door de aangekondigde verlaging van de belastingdruk. Indien het algemene conjunctuurbeeld niet plotseling omslaat, kan ook 1954 met vertrouwen worden tegemoet gezien. Wellicht dat de emissie-activiteit hiervan mede blijk geeft en dat Amsterdam weer in toenemende mate betrokken zal kunnen worden in het internationale kapitaalverkeer.

Amsterdam.

A. BÄTENBURG.

²⁾ Voor de werkwijze van deze „voorfinanciering” zie men het artikel over „De publieke kapitaalmarkt in 1952” in „E.-S.B.” van 28 Januari 1953.

INGEZONDEN STUK

Investerings in de textielindustrie

De heer W. Kats te Arnhem schrijft ons:

In „E.-S.B.”; no 1908 van 23 December ll., blz. 1022, 2e kolom schrijft Drs H. C. Bos, dat de door hem vastgestelde niet onaanzienlijke toeneming in het 2de kwartaal 1953 van de investeringen in vaste activa mede het gevolg is, *blijkens de investeringen o.a. in de textielnijverheid*, van de verruimde afzetmogelijkheden voortvloeiende uit de conjuncturele opleving.

Het is mij niet bekend, welke gegevens betreffende de vaste investeringen in de textielnijverheid aan dit inzicht ten grondslag liggen. Dat echter die verruimde afzetmogelijkheden hun uitdrukking zouden hebben gevonden in een, naar Drs Bos impliciet te kennen geeft, min of meer aanzienlijke toeneming van investeringen in vaste activa in de textielnijverheid, wil mij voorsnog niet juist voorkomen, althans voor zover betreft de investeringen in bedrijfsapparatuur.

Het kan zeer goed mogelijk zijn — en ik neem zulks op gezag van Drs Bos gaarne aan — dat ook met betrekking tot de textielnijverheid het geheel der investeringen in vaste activa — bedrijfsgebouwen, grond, vervoersmiddelen enz. — over een betrekkelijk korte periode een niet onaanzienlijke toeneming vertoont.

Maar die toeneming zal dan toch, over een wat langer tijdsbestek bezien, zeker ook tot uitdrukking moeten komen in een stijging van de invoer van textielmachines (waarbij men gelieve te bedenken, dat de Nederlandse textielmachine-industrie, zowel absoluut als relatief t.o.v. andere landen, nog maar weinig te betekenen heeft ¹⁾). Men kan immers wel grond aankopen en daarop bedrijfsgebouwen plaatsen met het oogmerk om daarin t.z.t. verder benodigde apparatuur te installeren, maar zolang deze daarin nog niet effectief aanwezig is, kunnen alleen die grond en die gebouwen toch niet worden aangemerkt als investeringen, welke reden tot verheugenis geven.

Hoewel dan ook volgens de C.B.S.-statistieken inderdaad in het 2de kwartaal van 1953 de invoer van de belangrijkste der statistiekposten van textielapparatuur ²⁾ een stijging, naar het gewicht gerekend, van bijna 10 pCt aanwijst t.o.v. het 1ste kwartaal, nl. 2.041 ton tegenover 1.868 ton, zijn er verschillende aanwijzingen welke gereede aanleiding geven tot gereserveerdheid met betrekking tot de verwachtingen omtrent het uiteindelijk totaal van de investeringen in de textielindustrie over geheel 1953, in het bijzonder in vergelijking tot het daaraan voorafgaande jaar.

Zo blijft vooreerst het invoercijfer van het 2de kwartaal 1953 (2.041 ton) beneden het kwartaalgemiddelde van 1952, zijnde 2.183 ton. Voorts blijven de cijfers over het 3de kwartaal 1953 (1.814 ton) met ca 11 pCt beneden die van het 2de kwartaal (2.041 ton) en enkele procenten beneden die van het 1ste kwartaal (1.868 ton). Tegenover het 2de halfjaar 1952 met een totaal invoer van 3.259 ton staat het eerste halfjaar 1953 gunstig met een totaal van 3.909 ton, maar de periode Januari tot en met September 1953 (ons laatst bekende C.B.S.-cijfer) geeft met haar totaal invoercijfer van 5.723 ton een teruggang met ruim 20 pCt te zien in vergelijking met dezelfde periode in 1952 met 7.204 ton.

Bij deze teruggang valt op, dat zij zich met uitzondering van België voordoet bij de voornaamste leveranciers-

landen: Groot-Brittannië, West-Duitsland, Zwitserland. Het staat vast, dat de import van textielapparatuur uit de Verenigde Staten in 1953 naar verhouding groter geweest is dan in het daaraan voorafgaande jaar. In verband met de productie-uitbreiding in de Enkalongaren-spinnerij en de voltooiing van de investeringsprogramma's der Enkalongaren verwerkende industrieën moet een aanzienlijk gedeelte van de dollarimporten op rekening van bedoelde ondernemingen geschreven worden. Wat daarna van de toeneming der dollarimporten op het gebied van textielmachines overblijft voor de overige ondernemingen van de textielindustrie is van relatief geringe betekenis.

Uit bovenstaande aan de officiële C.B.S.-statistieken ontleende cijfers meen ik voorlopig te mogen concluderen, dat ondanks de stijging van de bedrijvigheid en ondanks de verruimde afzetmogelijkheden in 1953 (bij teruglopende winstmarges!) de omvang van de investeringen in de textielindustrie tot nu toe teleurstellend is gebleven. Van een toenemende investeringsbereidheid in deze bedrijfstak valt over het geheel genomen tot dusver weinig te bespeuren.

Ik realiseer mij volkomen, dat aan dergelijke statistiekcijfers geen absolute waarde kan worden toegekend. Er kunnen onder de genoemde statistieknummers importen van niet strikt tot de textielsector behorende machines opgenomen zijn.

Tengevolge daarvan bestaat de mogelijkheid, dat de invoercijfers, wat de zuivere textielmachines betreft, iets te hoog liggen.

Niettemin geven m.i. als geheel genomen bovenvermelde cijfers voldoende aanwijzing, dat er voor optimistische verwachtingen omtrent het verloop der investeringen in de textielindustrie voorsnog niet veel aanleiding bestaat. Het voeren van een gezonde liquiditeitspolitiek stelt zware eisen aan de ondernemingen. De les van 1952 ligt nog vers in het geheugen. Een en ander vindt in grote trekken mede zijn bevestiging in de passage, welke kortelings de Voorzitter van de Kamer van Koophandel te Hengelo (O), de heer H. van Heek Hzn, in zijn jaarrede aan het vraagstuk der investeringen in de textielindustrie heeft gewijd.

Ik acht het nodig, teneinde mogelijke in de bedoelde passage in het artikel van Drs Bos gewekte m.i. onjuiste indrukken weg te nemen, hierop even de aandacht te vestigen.

Naschrift.

Gaarne dank ik de heer Kats voor zijn gedocumenteerde beschouwing omtrent de investeringen in de textielindustrie. Zijn opmerkingen geven mij de gelegenheid tot een amende honorable, daar de textielnijverheid ten onrechte werd genoemd als een bedrijfstak waarin de investeringen zouden zijn toegenomen, en wel ten onrechte, omdat gegevens hierover mij niet ter beschikking stonden. Anderzijds moge ik opmerken, dat mijn conclusie t.a.v. de investeringen geen verderreikende strekking had, dan hetgeen (bij toeval) blijkens de cijfers van de heer Kats inderdaad het geval is geweest, nl. dat productie en invoer van investeringsgoederen bestemd voor Nederlandse bedrijven, i.c. de textielnijverheid, in het tweede kwartaal van 1953 een niet onaanzienlijke toeneming hebben vertoond. Daarbij wil ik echter onderstrepen, dat het niet mijn bedoeling is geweest op grond van de gestegen investeringen enig ongemotiveerd optimisme te kweken noch t.a.v. de investeringen in het algemeen noch t.a.v. die in de textielnijverheid in het bijzonder.

Schiedam.

H. C. BOS.

¹⁾ „Enige gegevens over de Westduitse, de Nederlandse en de Amerikaanse textielmachine-industrie i.v.m. de mogelijkheden van vestiging van Amerikaanse bedrijven op dit gebied in ons land”. C.I.V.I.-rapport no 342 van 25 November 1953.

²⁾ Stat.nos 844000, 844002, 844003, 844005, 845000, 845003, 845004, 845005, 846005, 846006 en 846008.

BOEKBESPREKINGEN

Le Groupe d'Études de la Comptabilité Nationale, Premiers éléments d'une comptabilité nationale de la Belgique 1948 - 1951. Les éditions de l'Institut de Sociologie Solvay, Bruxelles 1953, 209 blz.

In vele landen gaat men er toe over de structuur en werking van de volkshuishouding quantitatief vast te leggen in een systeem van nationale rekeningen. Er bestaan voor een dergelijk stelsel zelfs reeds uitgewerkte voorstellen van de Verenigde Naties¹⁾. In de meeste Westeuropese landen bestaan reeds dergelijke nationale rekeningen in een meer of minder volledige vorm. De ontwikkeling der nationale volkshuishoudingen binnen het Westeuropese verband kan daardoor reeds enigermate op uniforme wijze worden gevolgd. Het valt dan ook niet te verwonderen dat de O.E.E.C. zich van meet af aan van deze moderne statistische methode heeft bediend. Het door dit lichaam gehanteerde systeem van nationale rekeningen vertoont een grote mate van overeenstemming met dat van de Verenigde Naties.

Voor zover West-Europa aangaat, bestond er evenwel een ernstige lacune: België beschikte tot op heden niet over dergelijke samenvattende en in zichzelf sluitende economische overzichten. Inzonderheid voor Nederland als partner in de Benelux viel dit te betreuren. Misschien hadden allerlei economische problemen dezer samenwerking gemakkelijker opgelost kunnen worden, indien de nationale rekeningen der drie landen inzicht in structuur en ontwikkeling van de Belgische volkshuishouding hadden kunnen verschaffen. De effecten van bepaalde maatregelen hadden quantitatief kunnen worden bepaald.

Het is om deze redenen zeer toe te juichen, dat de Université libre te Brussel er toe is overgegaan om onder leiding van Prof. E. S. Kirschen bovengenoemde studie samen te stellen en het licht te doen zien. Zeker, er waren reeds de bijzonder interessante studies van de Leuvense hoogleraar F. Baudhuin, maar met de hem ter beschikking staande middelen kon deze niet veel verder komen dan tot een jaarlijkse berekening van het nationaal inkomen. Er is verder ook de Commissie voor het Nationale Inkomen, verbonden met het Nationaal Instituut voor de Statistiek van de Belgische Regering, maar deze Commissie heeft haar voorbereidende werkzaamheden nog niet beëindigd.

De nationale rekeningen voor België, zoals de studiegroep, onder leiding van Prof. Kirschen, deze in zijn boek beschrijft, zijn gebaseerd op het O.E.E.C.-systeem. Daarmede is de internationale vergelijkbaarheid op basis van het systeem van de Verenigde Naties dus tevens verzekerd. Niettemin blijft deze eerste poging aan beperkingen onderworpen. De schrijvers wijzen er op, dat voor vele terreinen van het economisch leven de nodige gegevens nog ontbraken, terwijl bij wél bestaande gegevens de nodige onderlinge coördinatie nog tekort schoot (blz. 10). Niettemin mag het resultaat van het onderzoek zeer waardevol genoemd worden.

Het boek bestaat uit twee gedeelten. Naast een technische beschrijving van de rekeningen, welke voor de verschillende sectoren van het economisch leven zijn onderscheiden, draagt het ook een sterk analytisch karakter. Het is daardoor niet alleen een statistisch handboek, maar tevens een beschrijving van aard en werking der Belgische volkshuishouding in de jaren sedert 1948.

De structuur van de Belgische economie komt vooral

tot uiting in de tabellen betreffende de samenstelling en verdeling van het nationaal product en de internationale vergelijkingen, welke te dien aanzien zijn gemaakt. Nijverheid en extractieve productie tezamen leveren tot het nationaal product gemiddeld een bijdrage van 39 pCt tegen de landbouw 9 pCt. Volgens deze percentages is het verschil in structuur met Nederland niet bijzonder groot, althans niet van fundamentele aard. Ook in ons land ligt de bijdrage van de landbouw rond de 9 pCt en bedraagt die van de nijverheid alleen reeds 30 pCt. De kapitaalvorming is daarentegen lager dan in ons land (België 15 pCt, Nederland 24 pCt). Evenals in Nederland zijn voor België de buitenlandse economische relaties van veel belang. Daarentegen is de particuliere consumptie in België aanmerkelijk groter (België 73 pCt, Nederland 61 pCt in 1951). De druk der directe en indirecte belastingen belooft 21 pCt, tegen 30 pCt in Nederland.

Dit is een enkele greep uit het vele materiaal, dat het boek voor een structuurvergelijking ter beschikking stelt. Doch reeds deze enkele greep doet zien, dat voor de Benelux-onderhandelingen de resultaten van het werk van Prof. Kirschen en de zijnen van veel betekenis kunnen zijn. Hetzelfde geldt trouwens ook voor de tijdreeksen, welke het boek bevat en waaruit de conjuncturele ontwikkeling kan worden afgeleid.

Dat het boek voor de statisticus niettemin bepaalde vragen openlaat, kan niet worden ontkend. Zo zijn bijv. de instellingen zonder winststreven (bijv. Kamers van Koophandel, politieke partijen, liefdadigheidsverenigingen e.d.) onder de bedrijven gerekend, zonder dat duidelijk is aangegeven waar de grens tussen productieve en niet-productieve functies moet worden getrokken. Het wordt niet duidelijk of onder „dépenses et recettes” van de Overheid de kasuitgaven en -ontvangsten zijn gerekend, dan wel of ook bij de Overheid op een transactiebasis is gewerkt.

Deze en dergelijke vragen doen aan de waarde van het werk evenwel niets af. Ik hoop dat het de stoot zal geven tot een grote activiteit op het stuk van de studie der nationale rekeningen bij onze zuidelijke burenen.

¹⁾s-Gravenhage.

Dr Ph. J. IDENBURG.

Prof. Dr L. Erhard, Deutschlands Rückkehr zum Weltmarkt. Econ.-Verlag. G.m.b.H., Düsseldorf 1953, 287 blz., D.M. 12,80. Importeurs Meulenhoff en Co. N.V., Amsterdam.

De meningen over de figuur van Erhard zijn zeer verdeeld. Sommigen achten hem een eenzijdig dogmaticus, anderen zien in zijn stellingen de alpha en omega van alle economisch-politieke wijsheid.

Vast staat in ieder geval, dat zijn invloed tot ver buiten Duitslands grenzen penetreert en dat hij een uitstekend en geestig propagandist is voor zijn ideeën.

In een keurig geelzwarte omslag verpakt zijn deze thans in hun meest recente versie gepubliceerd onder de titel „Deutschlands Rückkehr zum Weltmarkt”.

De gehele publicatie is, naar uit de tekst blijkt, op het Bundeswirtschaftsministerium klaar gemaakt. Vele plaatjes van vooraanstaande Duitse ambtenaren zijn ingelast, kennelijk een poging om de verkoopbaarheid te vergroten. Dit maakt het echter gemakkelijk om bij lezing van het boek de bron van de informaties voortdurend in het achterhoofd te houden. Men zal dan ook op geen enkele bladzijde critiek op het in Duitsland gevoerde

¹⁾ Studies in Methods, St/Stat/Ser. F/no 2. A system of national accounts and supporting tables. New York 1953.

beleid aantreffen (behalve dan vele verholen aanmerkingen op het beleid in de periode van voor 1950, toen de geallieerden het roer nog geheel in handen hadden). Zo is het een blijmoedige revue geworden van Duitslands na-oorlogse economische politiek, waaraan men uit zichzelf een gunstige recensie heeft toegevoegd.

Dat neemt niet weg, dat ook indien deze analyse niet van de zijde van het Bundeswirtschaftsministerium zou komen, doch van een neutrale instantie, de beoordeling van wat in Duitsland tot stand is gebracht stellig eveneens gunstig zou uitvallen (men spreekt niet voor niets van het Duitse wonder). Alleen zouden er dan toch nog wel enkele hoofdstukken met critiek tussen door gevlochten zijn.

Verheugend is, dat vele ideeën die Erhard huldigt zoal niet congruent, dan toch gelijkvormig zijn aan opvattingen die in Nederland practisch gemeengoed zijn. Het boek behandelt alle belangrijke aspecten van de ontwikkeling van Duitslands buitenlandse economische betrekkingen sedert 1946. Het memoreert in dit verband nog eens hoe met name Nederland reeds spoedig na de ineensinking een positieve houding ten opzichte van het Duitse vraagstuk heeft ingenomen, en zich beijvert heeft om de economische betrekkingen zo snel mogelijk te herstellen. Het Nederlandse handelspolitieke beleid heeft zich dan ook altijd met kracht ingezet voor herstel van het economisch verkeer met Duitsland en zich daarbij niet door sentimenten laten leiden, doch door zakelijke inzichten op lange termijn. Wellicht hebben wij daardoor zoveel hinder ondervonden van het geallieerde beleid, dat in vele opzichten kortzichtig was en niet berekend voor zijn taak.

Dit heeft echter niet verhinderd, dat met name na de geldsanering (die overigens onder de verantwoordelijkheid van het geallieerde bestuur plaatsvond) de ontwikkeling van de Duitse productie en export zich in meteorachtig tempo voltrokken. Opvallend is de structurele verandering die zich daarbij in het exportpakket voltrekt. Was het aandeel van enkele specifieke investeringsgoederen, zoals machines e.d., in 1936 26 pCt, in 1951 was het 36 pCt en in 1952 48 pCt, terwijl dit aandeel nog steeds stijgende is. Het aandeel van enkele specifieke doch belangrijke consumptiegoederen neemt daarentegen af.

De tweede structuurverandering is gelegen in het feit, dat de export steeds meer gericht wordt naar gebieden overzee. In 1949 was dit aandeel 16 pCt, in 1950 24 pCt en in 1952 32 pCt.

Voor ons land is dit een belangrijke les. Landen, die investeringsgoederen kopen, behoeven steeds minder consumptiegoederen te importeren en kunnen deze vaak zelfs wanneer de investeringen een succes zijn en wanneer men lage reële lonen heeft tegen gunstige condities exporteren. Alleen een export van steeds betere kwaliteiten en steeds meer specialiteiten kan in de pas blijven bij deze ontwikkeling. Een dergelijke specialisatie zou ook bevorderd kunnen worden door Europese integratie, die de landen als het ware tot specialisatie dwingt.

Ook aan dit onderwerp wordt in het boek van Erhard de nodige aandacht besteed. Uiteraard berijdt hij daarbij weer ijverig het stokpaardje van de convertibiliteit der valuta's. In Nederland wordt nog wel eens gevreesd, dat Erhard wel convertibiliteit zou willen, doch geen verlaging resp. liquidatie van handelsbarrières. Uitdrukkelijk worden in dit geschrift behalve de quantitative restricties echter ook de invoerrechten besproken. Er wordt op gewezen, dat sedert 1953 een reorganisatie tussen de

ministeries heeft plaatsgevonden, waardoor de coördinatie van de invoerrechtenproblemen onder het gezichtspunt van de buitenlandse economische betrekkingen plaatsvindt. Hiermee wordt het invoerrechtenvraagstuk dus niet meer primair onder de gezichtshoek van bescherming van de binnenlandse economie of als inkomstenbron voor de fiscus gezien, doch als een zuiver handelspolitiek probleem. Duitsland is dan ook bereid, aldus deze studie, als onderdeel van een Europese samenwerking of integratie een liberale tariefpolitiek te voeren, resp. een plan tot tariefverlagingen te accepteren. Het ziet in verlaging der invoerrechten het grote voordeel dat de concurrentie geprikkeld wordt. Autonomie kan en wil het echter niet tot vrijhandel overgaan, omdat het dan handelspolitiek lam geslagen zou worden.

Sectorsgewijze integratie wordt met grote kracht verworpen en een nieuwe Hoge Autoriteit voor bijv. landbouwproducten wordt meer als een belemmering dan als een stimulans voor de betere Europese arbeidsverdeling gezien. De Kolen- en Staalgemeenschap moet men dan ook meer beschouwen als een symbool — een voorbode — dan als een modelvoorbeeld voor de te volgen integratiemethodiek.

Europa heeft, aldus Erhard, landen nodig met een gezonde monetaire politiek. Wanneer deze voorwaarde vervuld is, kan een plan voor algemene tariefverlaging als het ware worden ondergeschoven. Men krijgt uit dit boek dan ook de indruk, dat de ideeën van Erhard en die welke zijn vastgelegd in het zgn. plan-Beyen op handreikens afstand van elkaar verwijderd zijn.

Om te concluderen: het boek geeft een historisch overzicht van Duitslands na-oorlogse handelspolitiek, hier en daar toegespitst op de actuele problemen van deze tijd. Verrassende nieuwe gezichtspunten of revolutionaire conclusies zal men er echter niet in aantreffen.

¹s-Gravenhage.

Dr J. WEMELSFELDER.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

Statistische Dag 1954

De „Statistische Dag 1954”, georganiseerd door de Vereniging voor Statistiek, zal worden gehouden in het Jaarbeursgebouw in Utrecht op 10 Maart 1954. Het onderwerp van deze dag luidt: „Macht en onmacht van de statistiek”.

In het kader van dit programma zal door een vijftal sprekers met een aantal voorbeelden worden gedemonstreerd tot welke — soms onvermoede — resultaten statistisch onderzoek kan leiden en, anderzijds, welke principiële grenzen aan toepassing van statistische methoden moeten worden gesteld.

De sprekers en voordrachten zijn: Drs J. A. Hartog: „Waarneming en rationeel gedrag”; Prof. Dr D. van Dantzig: „Mogelijkheden en grenzen van statistische uitspraken”; Mr W. H. Somermeyer: „Quantificering in de sociale wetenschappen”; Dr Chr. L. Rümke: „Quantificering in medisch onderzoek”; M. de Vries: „Quantificering in taal en krypto-analyse”.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt stond gedurende de verslagweek onder invloed van verwachtingen omtrent een toekomstige verruiming van de beleggingsmogelijkheden voor kortlopende middelen.

In de eerste plaats heeft de Minister van Financiën thans officieel medegedeeld, dat de mogelijkheden om met kort geld in het buitenland rendement te zoeken „eerlang enigszins” zullen kunnen worden verruimd.

Voorts gaf de bewindsman toe, dat de grote geldruimte op de geldmarkt inderdaad het onderwerp vormt van besprekingen tussen banken, Centrale Bank en het Ministerie. Volgens persberichten zou hierover inmiddels reeds grotendeels overeenstemming zijn bereikt. Gemeld wordt, dat er een nieuw soort papier met middellange looptijd, genaamd schatkistcertificaten, door het Rijk zal worden uitgegeven, met een rentevoet van 2 5/8 pCt, 2 3/4 pCt, resp. 2 7/8 pCt bij een looptijd van 8, 10 resp. 12 jaar. Daar dit papier, naar verluidt, door het Rijk tegen inlevering van nog lopend schatkistpapier zou worden verkocht onder aftrek van een disconto, gebaseerd op de afgifteprijzen van de Agent, zoals die tot aan de jongste stopzetting van de afgifte golden, trokken de marktdisconto's gedurende de verslagweek ongeveer tot laatstgenoemde percentages op.

De kapitaalmarkt.

De stijging op de aandelenmarkt zette zich gedurende de verslagweek verder voort, terwijl ook de omzetten hoog bleven. Nog steeds stroomt ten gevolge van buitenlandse aankopen van Nederlandse internationaal verhandelde fondsen geld naar ons land, dat de hausse voedt. De stemming was de afgelopen week speciaal vast voor aandelen Philips en voor cultures. Het laatste hield vooral verband met de aankondiging van een herkapitalisatie door de Amsterdam Rubber. Op 3 oude aandelen wordt 1 nieuw uitgekeerd plus — voor belastingbetaling — in contanten 25 pCt van de nominale waarde van het nieuwe aandeel. Dergelijke verrassingen worden thans ook bij andere cultuurondernemingen verwacht.

Op de obligatiemarkt was de stemming zwakker. Voor het eerst sinds geruime tijd is hier sprake van koersdalingen die bij sommigen het gevoel oproepen, dat er een kentering op komst is. Inderdaad is het 3 1/4 pCt rentetype voor obligaties in de nabijheid van de grens, waarbij op psychologische gronden aanmerkelijke weerstanden tegen een verdere daling plegen op te treden. Het succes van de 3 1/4 pCt obligatie-emissie 's-Gravenhage was voor huidige begrippen slechts zeer matig; het aangeboden bedrag werd *enigermate* overteekend en bij de toewijzing zal een *geringe* reductie worden toegepast.

Aand. indexcijfers.	5 Febr. 1954	12 Febr. 1954
Algemeen	177,1	179,1
Industrie	245,6	247,1
Scheepvaart	178,3	180,6
Banken	147,6	148,0
Indon. aand.	66,6	69,1
Aandelen.		
A. K. U.	192%	192
Philips	221 1/2	236 1/2
Unilever	244	244 1/4
H. A. L.	150 1/2	153 1/2
Amsterd. Rubber	123 1/2	144 1/2
H. V. A.	130	139 1/4
Kon. Petroleum	375	378 1/2
Staatsfondsen.		
2 1/2 pCt N. W. S.	78 15/16	78 9/16
3-3 1/2 pCt 1947	99 9/16	98 13/16
3 pCt Invest. cert.	101	100 1/16
3 1/2 pCt 1951	101 11/16	100 15/16
3 pCt Dollarlening	95 7/16	94%
Diverse obligaties.		
3 1/2 pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101 1/4	101
3 1/2 pCt Bataafsche Petr.	102 3/8	102 1/4
3 1/2 pCt Philips 1948	101 11/16	101%
3 1/4 pCt Westl. Hyp. Bank	98 1/2	98%

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN OCTOBER T/M DECEMBER 1953

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt)

NAAM	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Looptijd
October.					
Obligaties a)					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	101	100	101	3	16 1)
Beleggingscertificaten	7	100 1/2	7	3 1/2	46 1)
<i>Particulier:</i>					
N.V. Simplex Machine- en Rijkwielfabrieken, Amsterdam	1.500 1)	100 1/2	1.508	4	20 2)
Aandelen.					
Amsterdamsche Droogdok-Maatschappij N.V., Amsterdam	1.000	120	1.200		
a) De International Bank for Reconstruction and Development heeft een obligatielening uitgegeven van \$ 2 mln, rente 3 pCt. Koers van uitgifte te New York 99 1/4.					
November.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	59	100	59	3	16 1)
Beleggingscertificaten	5	100 1/2	5	3 1/2	46 1)
<i>Particulieren:</i>					
Vereniging voor Bijzonder Lager Onderwijs op Gereformeerde Grondslag, Vlissingen	12	100	12	4	20 1)
Vereniging voor Christelijk Hoger- en Middelbaar Onderwijs, Zeist	400	100	400	4	25 2)
Gereformeerde Kerk van Overschie	135	100	135	4	40 2)
Christelijke Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Scheveningen	130	100	130	4 1/2	25 1)
Aandelen.					
Proost en Brandt N.V., Amsterdam	1.500	105	1.575		
December.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	10	100	10	3	16 1)
Beleggingscertificaten	2	100 1/2	2	3 1/2	46 1)
Gemeente Eindhoven	12.000 3)	100	12.000	2 1/2	40
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten, 's-Gravenhage	10.000	98 1/2	9.825	3 1/2	40 2)
Aandelen.					
N.V. Levensverzekering Maatschappij „Utrecht”, Utrecht	1.200	100	1.200		
Industriële Disconto Maatschappij N.V., Amsterdam	450	100	450		

1) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

2) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

3) Waarvan op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 600.000.

4) Waarvan op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 3.000.000.

EMISSIES IN 1953

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd te goed	Nieuw geld
Januari	12.005	1.275	13.280	—	21	13.259
Februari	931	2.735	3.666	—	37	3.629
Maart	203.117	—	203.117	—	17	203.100
April	2.467	—	2.467	—	17	2.450
Mei	9.329 1)	500	9.829	—	41	9.788
Juni	821	20.000	20.821	—	46	20.775
Juli	143	420	563	—	18	545
Augustus	400038 1)	—	400.038	—	38	400.000
September	129	—	129	—	29	100
October	1.616 2)	1.200	2.816 2)	—	108	2.708 2)
November	741	1.575	2.316	—	64	2.252
December	21.837	1.650	23.487	—	12	23.475
Totaal 1953	653.174	29.355	682.529	—	448	682.081
Totaal 1952	816.325	34.030	850.355	260	636	849.459

1) Niet inbegrepen de lening van de Overheid van f 140 mln, die rechtstreeks is geplaatst bij rijksfondsen.

2) Niet inbegrepen de lening van de International Bank for Reconstruction and development.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN
IN NEDERLAND ^{1) 2)}

1948 = 100	1950	1951	1952	30 Sept. 1953	31 Oct. 1953	30 Nov. 1953
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	122	142	141	129	128	131
dierlijke	103	105	119	113	113	115
totaal	112	122	129	121	120	122
Grondstoffen voor:						
houtwaren	115	172	157	144	145	146
chem. producten	115	145	141	121	118	119
textielwaren	154	193	149	138	139	139
leer en leerwaren	152	194	127	133	134	133
metaalwaren	112	182	179	139	136	135
papier ³⁾	89	225	149	106	108	109
hulpstoffen	129	157	177	180	180	179
totaal	128	171	166	155	154	153
Afgewerkte prod.:						
glas, aardewerk, enz.	107	125	131	149	150	151
houtwaren	100	110	111	103	103	103
chem. producten	110	137	132	120	120	120
textielwaren	136	166	138	136	135	136
leer- en rubberwa- ren	123	160	137	135	134	134
papierwaren	107	182	153	129	132	133
metaalwaren	116	147	148	138	138	138
gefabriceerde voed. en genotmiddel. overige producten totaal	113 98 116	131 131 143	134 129 135	131 139 132	131 143 132	131 141 132
Algemeen indexcijfer	117	143	140	133	133	134

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

³⁾ In de reeks „grondstoffen voor papier” is papierhout vervangen door houtslip; de cijfers over 1950 hebben resp. betrekking op de maanden September en Juni.

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN
NEDERLAND ^{1) 2)}
1949 = 100

Aard der gezins- uitgaven	Wegingsfactor (pct van totale gezinsuitgaven in 1949)	15 Juli 1953	15 Aug. 1953	15 Sept. 1953	15 Oct. 1953	15 Nov. 1953	15 Dec. 1953
I Voeding, w.o.:	37,7	127	123	126	125	124	122
brood, gebak, meel	8,0	124	123	124	124	123	124
aardappelen, groenten, fruit suiker en kolonia- le waren, drank- ken	6,8	139	113	128	118	111	108
vlees, vleeswaren, vis	6,5	125	125	125	125	125	126
olien en vetten ..	4,6	151	151	152	151	150	149
zuivelproducten, excl. roomboter	3,8	112	111	113	114	114	114
II Roken	8,0	114	119	120	121	123	118
III Woning, w.o.:	2,3	115	115	115	115	115	115
huur, water, on- derhoud woning huur afzonderlijk verwarming en verlichting ..	21,0	122	122	123	123	123	123
woninginrichting en huisraad ..	9,2	115	115	115	115	115	115
kleding en schoeisel, w.o.:	8,4	115	115	115	115	115	115
kleding	5,1	141	141	144	144	144	144
schoeisel	6,7	117	117	118	118	117	117
IV Hygiënische en medische zorg, w.o.:	13,3	113	113	114	114	114	114
reiniging	10,6	111	112	112	113	113	112
persoonlijke en gezondheidszorg	2,7	120	120	120	120	121	121
V Ontwikkeling en ontspanning, w.o.:	3,4	108	108	109	109	109	109
ontwikkeling, ontspanning, verenigingen ..	1,6	104	104	104	104	104	104
verkeer	1,8	112	112	113	113	113	113
VII Verzekerings- en belastingen	10,1	118	118	118	118	118	118
Totaal	7,6	116	116	116	116	116	116
Totaal (excl. belastingen)	2,5	124	124	124	124	124	124
Totaal	12,2	118	118	118	118	118	118
Totaal (excl. belastingen)	100	121	121	121	121	120	120
Totaal (excl. belastingen)	94,9	123	123	123	123	122	122

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieders, lagere kantoorbiedenden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60, een gemiddelde gezinsgrootte van vier en wonende in de middelgrote en kleine gemeenten van ons land.

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ^{1) 2)}

Maand	Totaal aantal werklo- zen ³⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 Jan. 1953 ⁴⁾	146.700	61.900	16.400	20.100
28 Febr. 1953	130.300	53.100	13.700	17.800
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953	61.100	20.800	2.900	8.600
31 Augustus 1953	60.300	19.800	3.000	8.200
30 September 1953	59.000	17.500	2.000	7.600
31 October 1953	63.700	18.800	3.900	18.900
30 November 1953	74.400	22.900	7.800	11.200
31 December 1953	99.800	32.900	16.000	16.000
31 Jan. 1954	109.800	35.400	19.500	19.900

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

³⁾ Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

⁴⁾ Exclusief de gegevens van de provincie Zeeland (watersnood).

HET
NEDERLANDSCH ECONOMISCH
INSTITUUT

zoekt voor zijn afd. Economisch Onderzoek
**twee afgestudeerden in de
economie**

bij voorkeur met ervaring in de eco-
nometrie en enige kennis van de
Spanse taal

en een

landbouwkundig ingenieur

met economische belangstelling.

Leeftijd tot ongeveer 35 jaar.

Brieven te richten aan het N.E.I., Pieter
de Hoochweg 120, Rotterdam.

Bij de NATIONALE
LEVENSVZERKERING-BANK N.V.

is vacant de functie van

HOOFDBOEKHOUDER

Grondige theoretische kennis en spe-
ciaal op fiscaal gebied ruime ervaring
vereist.

Leeftijd 35-40 jaar.

Uitvoerige brieven omtrent levensloop,
opleiding en verrichte werkzaamheden
te richten aan de Directie van de

NATIONALE
LEVENSVZERKERING-BANK N.V.
SCHIEKADE 130 - ROTTERDAM

MEDEDELING VOOR HANDEL EN INDUSTRIE

42,5 pCt van de abonneés van het Algemeen Handelsblad zijn directeuren, firmanten of bekleden topfuncties in Handel, Industrie, Scheepvaart, Bankwezen, Assurantiewezen, enz. Deze 42,5 pCt omvatten een aantal van meer dan 25000.

Voor Industriële advertenties is het Handelsblad daarom het aangewezen blad. Men bereikt al deze heren thuis, op een moment, dat ze in hun eigen comfortabele omgeving rustig hun dagblad lezen en dus ontvankelijk zijn voor indrukken. Het Handelsblad, dat is opgericht in 1828, wordt in de meeste gevallen reeds van generatie op generatie in deze kringen gelezen. Er bestaat dus een hechte band tussen het blad en zijn lezers en dat komt ook de advertenties ten goede.

Op geen andere wijze is het mogelijk deze grote groep van belangrijke personen op een zo rustig en zo gunstig moment te bereiken.

Nadere inlichtingen alsmede documentatiemateriaal worden gaarne verstrekt door

Nieuwe Amsterdamsche Courant **ALGEMEEN HANDELSBLAD**

ADVERTENTIE-EXPLOITATIE - N.Z. VOORBURG WAL 234-240
AMSTERDAM - TEL. 39811

**ROTTERDAMSCH
BELEGGINGSCONSORTIUM N.V.**
Blaak 10 — Rotterdam
vraagt

Jong medewerker

met universitaire opleiding, bij voorkeur econoom,
voor het verrichten van researchwerk.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen en ver-
langd salaris te richten aan de directie.

**Bedrijfsvereniging voor het Agrarisch Bedrijf
Scheveningen. — Zeekant 35**
Ten kantore der Directie
is plaats voor een

Geschoold Jurist

in de functie van tweede secre-
taris der Directie. Ervaring op
het terrein der sociale verzeke-
ring strekt tot aanbeveling.

Sollicitanten gelieven zich schriftelijk tot de Di-
rectie voornoemd te wenden met opgave van
levensloop, opleiding, referenties enz.

Bij middelgrote fabriek van chocolade en sui-
kerwerken te Amsterdam, is plaats voor een

ASSISTENT VAN DE DIRECTIE

Verlangd wordt: een ruime kennis en
ervaring van correspondentie en boek-
houding, commercieel inzicht, op de
hoogte met de bedrijfseconomische
en sociale vraagstukken. Moet zelf-
standig vertrouwelijke opdrachten
kunnen behandelen, leiding geven aan
5 administratieve krachten, de Direc-
tie het werken vergemakkelijken en
een inzicht geven in de dagelijkse
gang van zaken, doch ook in staat
zijn, om waar nodig zelf mede te
werken.

Geboden wordt: een levenspositie.

*Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige in-
lichtingen betr. opleiding, vervulde betrekkingen,
leeftijd, godsdienst, persoonlijke omstandigheden
en verlangd salaris te richten aan Laboratorium
voor Toegepaste Psychologie, Vossiusstraat 54-55,
A'dam-Z. Op de enveloppe te vermelden: S.345.*